

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Clavdii Espencei Theologi Parisiensis De Evcharistia,
Eivsque Adoratione, Libri Qvinque**

Espence, Claude d'

Parisiis, 1573

Libellvs Clav[dii] Espencei Theologi, De Missa Pvblica Et Privata.

urn:nbn:de:hbz:466:1-30397

LIBELLVS

CLAV. ESPENCEI

THEOLOGI, DE MISSA

PVBLICA ET PRIVATA.

ROPTER hæreses de duobus Missarum solēnibus hodie ab hæreticis excitatas, libet in sacrum earum ritū excurrere, atque ab eo exordiri, quem, cum non alter eo sit in diuinis mysteriis frequentior, Rationarij Ecclesiastici consentiunt ex aliquot Apostoli epistolarū clausulis mu-

tuò sumptum, ac earum velut esse imitamentū. Is est quo minister populum salutat: Episcopus quidem, *Pax vobis*; presbyter autem, *Dominus vobiscum*, & populus resalutat, *Et cum spiritu tuo*. Sacerdotis ergo ad auditores saluatio, & salutationis huius sermo, non moderno humanæ adinventionis arbitrio cōstitutus, sed ex antiqua sacri eloquij autoritate probatur assumptus, vbi si diligenter inquiritur, vtroque numero appositus inuenitur: Singulari quidem, Angelus ait ad Gedeonem, salutando, Dominus tecum, virorum fortissime, Iudic. 6. ad beatam virginem Mariam, Ave gratiosa, seu gratia plena, Dominus tecum, Luc. 1. Plurali autem Booz messoribus suis, Dominus vobiscum, Ruth. 2. & Propheta à Deo missus ad Asa Regem Iuda victorem cum exercitu suo de prælio reuertentem, Dominus, ait, vobiscum, quia fuistis cum eo, 2. Paral. 15. Episcopalis quoque saluatio non ex hu-

P d ij

mani sensus studio prodiit, sed de sacrae similiter scripturae autoritate profuxit. Sic in veteri testamento ad Danielem Angelus, Noli timere, vir desideriorum, Pax tibi, & esto robustus, Dan. 10. Et in nouo penè semper ita Dominus discipulos salutat, Pax vobis, Luc. 24. Ioã. 20. Quibus & eandem formam commendauit, vt in quacunq; seu domum seu ciuitatem intrarent, eam ita salutarent, Pax huic domui, Matth. Luc. 10. Meritò ergo Apostolorum successores Ecclesiarum praesules, huius forma salutationis vtuntur, Dei videlicet domum saluantes, in qua oportet filios omnes esse pacis, vt pacis saluatio super eos requiescens, & saluantibus & saluatis fructuosa sit. Atque ita cessat differentiae causa per Honorium Belerthium, & Innocentium reddita, quasi presbyter veteris organi salutatione vtatur: noui, episcopus. Sit autem hic illo superior, & Christi vtatur elogio, cuius fungitur pontificio, quòd hoc quam illud dignius sit. Nam & S A L O M apud Hebraeos saluatio est, & pacem designat. Vtunque sit, Episcopus quasi maior Christi vicarius, prius pacem, quasi primam eius suscitati vocem, precatus, caeterorum sacerdotum instar, post salutat, vt se vnum ex eis ostendat. Orat igitur sacerdos, vt Dominus sit cum auditorio, sicut per Prophetam polliceri dignatus est, Inhabitabo in illis, inambulabo inter eos, Leuit. 26. 2. Corinth. 6. & Saluator discipulis suis cunctisque fidelibus, Ego, inquit vobiscum sum, Matth. 28. hac inquam, salutatione orationibus praemitti solita, populum minister attentum reddit, quò mens eius ad Dominum dirigatur, eique per intentionem sedulam coniungatur, q. d. Deus in vobis maneat, petitionibus vestris effectum praebat, & vos in eius gratia permanentes aeternae vitae praemio remuneret. Nostra autem, id est, chori populique responsio, clausula est, 2. ad Timoth. Dominus Iesus Christus cum spiritu tuo. Nam alibi pluraliter salutat & precatur, vt in hac, & Gal. 6. Phil. 4. Gratia D. N. I. C. cum spiritu vestro, vel vobiscum, Coloss. 4. 1. Thess. 5. vel cum omnibus vobis, Rom. 16. 2. Cor. 13. 2. Thess. 3. Hebr. 13. 1. Pet. 5. Vel vtroque modo, 1. Cor. 16. Vel, omnibus qui diligunt Dominum, Eph. 6. Hac autem mutua saluatio no-

tat ac etiam optat vnum sacerdotis & populi affectū esse, vt hic sit sensus, Tu quidem pro nobis preces ad Dominum & sacra facturus es, & quoniam ea is tantum probat & exaudit quæ ex corde sincero procedunt, oramus & nos pro te similiter, vt is sine quo nullum bonum est, sit cum spiritu tuo, vt qui tecum in ore est, sit & in corde, & in te toto maneat, &c. Ecclesia ergo saluari sacerdotis accepta saluatione, resalutando orat, & orando resalutat, postulans vt sicut ipse Dominum esse cum ipsis optauit, ita & cum eo esse dignetur. Dicit autem, non (quod notandum est) Tecum, vt 1. Tim. 6. Gratia tecū, sed cum spiritu tuo, vt totum quod in Ecclesiasticis officiis geritur, spiritualiter fieri perpendatur. Et bene cum hominis spiritu siue anima optatur esse Dominus, vt hunc ille dignè pro nostra salute orare possit, quia in spiritu, mente, ac anima ad imaginem & similitudinē Dei homo conditus est, & ibi diuinæ gratiæ ac illuminationis capax. Hæc ex fragmento Caroli Magni de Ritibus veteris Ecclesiæ. Petri Damiani libello cap. 3. Micrologo, cap. 7. Innocentio de mysteriis lib. 2. cap. 14. Belethio de Diuinis officiis cap. 36. Rationali Durādi lib. 4. cap. 14. Guidonis Moncherij Enchiridio seu manali de sacramēto Eucharistiæ cap. 10. Fabri Missæ Euāgelica lib. 4. cap. 8. Hugone cœnobita Victorino, & Honorio Augustodunēsi presbytero in D. Cassandri Liturgicis cap. 21. Sed ne quis fastidiat vt rhapsodos, vt recentiores, vt Latinos, Audiat eiusdē in vetere Ecclesia Græca ritus ex Chrylostomo testimonium, Sic enim concionatur homil. 32. in Matth. Omnia nobis facienda sunt, vt Domini pace & domi & in Ecclesia potiamur. Nam & in hac præsul pacē præstat, & hoc illius figura est, & oportet omni studio ipsum ante mensam libèter recipere. Si enim turpe est mensæ cōmunionem non offerre, quantò turpius, eum qui pacem offerat, depellere? Et paulò post, Etsi aliis in rebus pauperes nos & inopes sumus, huc tamen ad vos ingredientibus cum charitate nos, oro, suscipiatis, cumq; Pax vobis dicimus, & Spiritui tuo, non voce solum, sed animo quoq; respōdeatis, non ore magis quàm mente id proferentes. Quod siquidē spiritui tuo Pax, hinc respondeas, hinc verò

exiens, impugnas, maledicis, & mille laceras opprobriis, qualisnam hæc Pax? Sed ego quidē vel si ceteris mihi corā maledixeris, toto tamē studio, mente syncera, ait, tibi integro pacē præbeo, nihil vnquā de te maledicens vel cogitans, viscera nimirū paterna habens, quibus siquādo increpauero, cura tui permotus id facio. Homil. 3. ad Coloss. Vbiq; ~~et~~, pacē petimus, vt cui nihil adæquari possit, in Ecclesia, precationibus, supplicationibus, præfationibus, semel, iterū, tertio, & sæpe eandē, qui Ecclesie præest, impertit, dicēs, Pax vobis. Nec pax vobis simpliciter, sed pax omnibus (Sic autē & in Missa D. Iacobi legitur, Sacerd. *Pax omnibus*, Popul. *Et spiritui tuo*. Quid enim si cū isto pacem habueris, cum altero pugna? quid profuerit? Mox atq; præsul Ecclesie ingreditur, dicit, Pax omnib; cum cōcionatur, P. O. cū benedicit, P. O. quando salutem optare iubet, P. inquit, O. cū sacrificiū absoluitur, P. O. & interea rursus, G. V. E. P. Quī ergo absurdū non est, quōd cū toties pacē habendam audiamus, nihilominus hostiliter inuicem alius alium impugnemus? Pacē capientes & reddentes, ei qui illā affert, inimicamur? Dicis. Et spiritui tuo, & extra Ecclesiam cū traducis? Heu me, heu me, quæ venerāda in Ecclesia & suspiciēda sunt, rerum tantū schemata ficta sunt, nec vlla prorsus adest veritas. Symbola modō in verbis, vnde & ignoratis qua ratione dicatur, P. O. Idem breuiter cōqueritur homil. 21. ad Rom. Quomodō pacem (in sacra oblatione) ore bellis adeō referto? Et homil. 18. in 2. ad Cor. communes esse in tremendis mysteriis sacerdotis & populi preces, adeoque vnā omnium orationem. Cū, ait, communicanda pax est, omnes similiter salutamus: Bene precatur sacerdos populo, & populus sacerdote. Nam cum spiritu tuo, nihil aliud est quā hoc, ea quæ ad Eucharistiā, siue gratiarum pertinent actionē, communia esse omnia. Nec enim solus minister gratias agit, sed omnis quoque populus, vt cuius voce prius accepta, & illis congregatis, vt dignē id ac iultē fiat, incipit eam gratiarum actionem. Et quid miraris populū cum sacerdote loqui, cū ibi & cū Cherubin reliquisq; supernis potestatibus cōmuniter sanctos illos omnes personēt? Hęc sanē nobis dicta sunt,

vt omnes etiam qui reguntur, siue laici, sobrii sint, nec totum in sacerdotes reiiciamus. Quid quòd & alibi ritum hunc non vt veterem modò, sed planè quoque Apostolicum facit? Nam homil. 36. in 1. ad Corinth. querens rerum veterum vestigia modò & signa vtrunque rerineri, Vbi, ait, nos loqui cœpinus, Cum spiritu tuo, plebs responderet. Ita quondam scilicet locutos significare volens, nempe non sapientia propria, sed diuino spiritu instinctos. Et paulò post, Psallebant quondam in vnum omnes, psallimus & nos, sed tum vna omnium meus, cor vnum omnium fuit, Acto. 4. hodiè vix vna in mente concordiam vllam reperiatur. Pacem & nunc Episcopus velut paternam domum ingressus, omnibus optat, sed pacis eius nomen quidem frequens, res prorsus nulla. Quòd autem hanc resalutationem fuisse non cleri tantum, sed etiam plebis cum superioribus testatur, Sancti quoque patres in Concilio Aurelianensi (quorum non indicat, qui citat Micrologus, neque nunc occurrit) ca. 3. constituerunt vt ad sacerdotis salutationes non solum clerici & Deo dicati, sed & omnis plebs voce consona respondeant. Hæc autem pauca, quæ nunc tractamus, verba, tantilla tamen non sunt, vt non eorum occasione submota sit olim iam tanta quæstio, qua non alia sit in hodiernis de religione cõtrouersis grauior aut magis agitata. Ex his enim verbis saluatoriis & resaluatoriis apparet Eucharistiæ actionem publicam fuisse ac solemnem. Et ex eisdem notat qui suprâ Micrologus, Pamelio de Ecclesiasticis obseruationibus, Cochlæo de officio Missæ, Cassandro ordo Missæ secundum Romanos inscriptus, plures esse debere respondentes, & vnum salutantem, Sicut enim ineptè responderemus, Et cum spiritu vestro, cum vnus esset saluator: ita incongruè salutari videtur per Dominus vobiscum, cum vnus tantum adsit, vel nullus. Hoc vtique B. mi Patres Apostolici, Anacletus à B. Petro in ordine V. & Soter XIII. suis decretis firmauerunt, vt sacerdos semper vel tertius esset, dum Missas celebraret. Citant Gratianus de cons. dist. 1. can. Hoc quoque statutum est, &c. quasi Soter hoc nõ tam statuerit, quam restituerit & instaurauerit, & Innocentius vbi antè ca. 25.

Dd iij

Statutum in sacris canonibus vt presbyterorum nemo Missarum solemnia celebrare presumat, nisi duobus presentibus, eique respondentibus tertius habeatur, quia cum pluraliter ab eo dicitur, D. V. & illud in secretis, Orate pro me, aptissime (vel apertissime) conuenit vt ipse salutationi respondeatur à pluribus, respondet aliud esse necessitatis articulum, aliud religionis contemptum. Pie autem credi Angelorum in Missa presentiam, imò sacris etiam autoritatibus comprobari, non eorum tantum cuique nostrum custodiam, Matth. 18. Acto. 12. sed nobis quoque orantibus comitum assistentiam. Tob. 12. Psal. 137. vt quos habebimus in glorificatione consortes, in oratione iam nunc habeamus participes. Ad Angelos ergo, cum deessent homines, pastoris velut absente grege salutationem hic videtur retulisse. Ecquò enim aliò melius referret? An vel ad lapides? vt videtur ante illum Odo Cameracensis Episcopus ad id canonis. *Et omnium circumstantium.* Cum primitus, inquit, Missæ sine collecta non fierent, postea mos inoleuit Ecclesiæ, solitarias, & maximè in cœnobiis fieri, vbi cum non habeant quam pluraliter collectam saluent, nec plures mutare possint salutationes, conuertunt se ad Ecclesiam (absentemne, & vbilibet alibi locorum, an ad lapideam materialem, cum presentem aliam non habeant?) dicentes se Ecclesiam in Ecclesia salutare, & in corpore totum corpus alloqui, virtute totius communionis in Ecclesia confici sancta mysteria per Dei gratiam, nec esse quenquam alicubi fidelium, qui viuificorum non fiat particeps sacerorum, dum in Ecclesiæ corpore velut membrum capiti adhæret. Quo sensu hic circumstantes accipiuntur omnes vbiq; fideles, in vnitare totius corporis & capiti & inuicem sibi adhærentes, vt quicquid boni fiat in toto corpore, ab eo non vllò modo sit alienus, quisquis ab ipso corpore non est diuisus, sed omne bonum cuiuslibet membro in salubrem succum ministratur, vt totum corpus à Dei spiritu vegetetur. Et ad id. *Hanc igitur oblationem seruitutis nostræ,* id est, cleri, qui tibi secundum accipros gradus in hac oblatione seruimus. *Sed & cuncta familia tue,* id est, totius assistentiæ collectæ. Solitari sic

intelligunt *Seruitutis nostræ*, id est, me cum meo ministro, *Et cuncta familia tuæ*, id est, cunctæ Ecclesiæ. Et ubi sequitur, *Nobis quoque peccatoribus famulis tuis*, qui huius, ait, scilicet sacrificij officium præsentis celebramus: vel secundum solitarios, qui in Ecclesiæ corpore per totum terrarum orbem fideliter tibi seruiamus. Exercuerat & ante hos eadem quæstio Petrum Damianum ex Cluniacensi monacho Cardinalium decanum, à fratribus eremitis proposita, vtrum singulares in cellulis morantes & orantes, iuxta morem Ecclesiasticum sibimet dicere deberent, D.V. & Iube Domine benedicere, soli etiam sibimet respondere, quando nemo sit qui respondeat. Quidam etiam sic inter se ratiocinabantur, Nunquid à cellæ lapidibus aut tabulis petenda benedictio, aut dicendum eis, vt Dominus sit cum eis? Siquo tamen modo Ecclesiasticæ traditionis ordinem desererent, quasi qui cultus diuini pensum ita minuerent, peccaturos se pertimescebant, responderet peculiari opusculo, quod & ideo inscripsit D.V. Cap. IIII. In his quoque seruandam Ecclesiæ consuetudinem, & hanc sacerdotalē salutationem non esse rerum casibus obnoxiam, vt modò proferri, modò silentio debeat præteriri, sed etiam si plures desint, traditionem permutari non licere. V. Ecclesia siquidem Christiana tanta charitatis inter se inuicem compage connectitur, vt in pluribus vna, & in singulis sit per mysterium tota, adeò vt & omnis & vniuersalis non immeritò perhibeatur vna Christi singulariter sponsa, & vnaquæque electa anima per sacramenti mysterium plena esse credatur Ecclesia. Et in scripturis inuenire est vnius interim viri vel mulieris, plurium etiam interdum persona designari Ecclesiam, vt in omnibus vnâ, & in singulis totam. VI. Ideoque si per corporalem situm partibus videtur diuidi, sic tamen credentes in Christo vnum sunt, Ioan. 17. vt vbiunque videatur esse per externam membrorum speciem, ibi etiam per vnitatis intimæ mysterium corpus totum sit. Et quicquid toti competit, quodam etiam modo parti congruat. Quatenus & quod conuentus cõmuniter sonat, non absurdum sit si homo vnus singulariter dicat: & quod ab vno rectè depromitur, à plu-

ribus etiã irreprehensibiliter proferatur. Hinc & in conuentu positi, rectè omnes dicimus, Inclina Dñe, aurè tuã ad me, & exaudi me, quoniã egenus & pauper ego sum, Psa. 85. Custodi, animã, quoniã sanctus sum. Et singulariter constituti, nõ incongruè cantamus, Exultate Deo adiutori nostro, iubilate Deo Iacob, Psa. 80. nec ab re multi simul dicimus, Benedicã dominũ in omni tempore, semper laus eius in ore meo, Psal. 33. & soli sæpe plurali voce preferimus, quod sequitur, Magnificate Dominũ mecum exaltemus nomen eius in inuicẽ, siue simul. Et multa id genus similia. Nimirũ quia neq; hĩc pluralib⁹ verbis vnus personæ solitudo præiudicat, neque fideiũ illic multitudo à singularitate discordat, quia per virtutẽ sancti Spiritus, qui & singulis inest, & omnes replet, & hĩc solitudo pluralis, & multitudo illic intelligitur singularis. VII. Sic singulares in cellulis positi, Inuitatoriũ quo alioqui fideiũ populus ad Dei laudes inuitatur, dicẽtes, Venite exultemus Domino, adoremus, Psa. 94. à multis tamẽ auditi, quos ad diuinæ laudis excubias, ad exultandum, iubilandũ ve domino huiusmodi exhortationibus excitemus, hymnos plurali stilo cõpositos, nec silẽtio prætereuntes omittimus, nec ad singularẽ munerum violenter reuocamus, quin etiam dicimus, *Nocte surgentes vigilemus omnes,* & c. *Surgamus omnes ocyus,* & c. Lectiones quoq; sermones, & homilias, nullis licet altãibus legimus, & dicimus, *Audite fratres charissimi.* Cũ fratres ibi nulli sint. Oraturi, præfamur, *Oremus,* cũ nemo adsit illic nobiscũ oraturus. Et in expleti officij clausula, ex more subiũgimus, *Benedicamus Domino,* cũ præsto nemo sit qui nobiscũ Deo benedicat, nec vllus assistat, quẽ ad cõmunionẽ vel orationis vel benedictionis inuitemus. Breuiter eadẽ siue soli, siue cũ pluribus vniformiter obseruamus, non quasi cogẽte stilo populũ alloquẽtes, & velut ad surdã auditorũ, qui nulli sunt, personã verba dirigẽtes, nec tamen eodẽ stilo reclamãte ad nostrã eadẽ singularitatẽ violenter reflectẽtes, sed nec ad numerũ præsentia corporalis, qui plerunq; nullus, sed ad vnitatis Ecclesiasticæ sacramẽtũ respiciẽtes, quo quicquid in diuinis obsequiis à quolibet Ecclesiæ mẽbro reuerẽter offertur, id etiã fide & deuotione cunctorũ vniuersaliter exhibetur. Dignũ ergo vt quicquid in sacris offi-

ciis à quibuscunq; fidelibus particulariter agitur, hoc Ecclesia per unitatē fidei & charitatis amorē vnanimiter agere videatur. X. Si enim tota Ecclesia vnū Christi corp⁹ est, & nos Ecclesiæ membra sumus, quid abest, si corporis nostri, id est, Ecclesiæ singuli quiq; verbis vtamur, qui cū ea vnū verè sumus? Ideo remoti licet ab Ecclesia videamur corporū solitudine, in ea tamē præsentissimi semper assistimus inuiolabili spiritus unitate. Sic fit, vt quod est omnium, sit etiā singulorum, & quod quibusdā singulariter speciale, omnibus quoq; sit in fidei & charitatis integritate commune, vt & populus rectè clamet, Miserere mei Deus, Psa. 50. 69. Deus in adiutoriū meū intēde, Domine ad adiuuādum me festina. Et vnus homo iure pronūciat, Deus misereatur nostri & benedicat nobis, Psa. 66. Sed & homo sicut microcosmus, id est, minor mūdus appellatur, quia per materialē essentiā, quatuor, quibus & vniuersus hic mundus, cōstat elementis: Ita vnusquisq; fidelium quædam quasi minor esse videtur Ecclesia, dum saluo hīc unitatis mysterio cuncta redemptionis humanæ suscipit sacramenta, quæ sunt vniuersæ diuinitus attributa. Si ergo vnus plerunq; homo non ambigitur communia totius Ecclesiæ suscipere sacramenta, cur prohibentur communia Ecclesiæ solū proferre verba: cū videlicet maioris multò momenti sint sacramēta quàm verba? XIII. Sic Ecclesiasticæ autoritati competens est, non contrarium, vt ab eo qui solus est, id ipsum æquè (quod à pluribus) dicatur. Certū enim est quod nec A. S. antistes, cū obsequente ministro priuata Deo reddit obsequia, nec pontificū quisquā, vel omnino catholicorū aliquis sacerdotū, his verbis ad alterū singulariter vtatur, vt licēter dicat, Dominus tecū, sed solus soli D. V. quid officit si & singulariter quis positus, id ipsum dicat? Deniq; & de respōsione hac E. C. S. tuo, & de lectoris benedictione singulariter peti solita, idē sentiendū: Nō enim hīc dignè numerus personarū, sed Ecclesiasticæ potiùs unitatis attēditur sacramētū: vbi scilicet nec vnitas excludit multitudinē, nec multitudo violat unitatē. Hactenus ille. In quo vides ante annos plus 500. priuatas non tantū singulorum apud se preces, sed etiam Missas, vno tantū teste, non

minoribus tantum sacerdotibus, sed & maioribus, adeoque Papis, in usu fuisse. Cuius etiam rationibus eò profectum est, ut solis priuatim non solum orare aut canonicas horas recitare suo cuique in cubiculo liceat, sed Missas etiam ne vno quidem arbitro celebrare. Sic enim arguitur Glossographus in canonem fotericum, Num necessarium ut sint duo clerici an laici? an clericus vnus, & alter laicus? an masculus vnus, & alter foemina sufficeret? Satis esse viderentur ac etiam deberent, duo clerici: sed contra, populus respondet, Amen, Dist. 38. can. Sedulo. ex Augustini libro de Catechizandis rudibus, cap. 9. Et ita videtur quod sine ministro presbyter possit Missam dicere, Extra de vit. & honest. Clericorum. cap. ut quisque presbyter qui plebem regit, clericum habeat qui secum canet, epistolam legat, &c. Ex concilio Marcensi. Non enim solus presbyter Missarum solennia vel alia diuina officia potest sine ministri suffragio celebrare, ait Alexander III. in cap. Proposuit. de Fil. presbyter. Ac horum locorum neuter de Missae tantum officio loquitur, sed de toto sacro ministerio. vnde prior adiutorem Plubano requirit clericum, qui non canere modo & legere, sed & scholas tenere, & parocianos de filiis ad fidem discendam in Ecclesiam mittendis monere, & missos cum omni castitate possit erudire. Pergit tamen glossa superior, licet H. dixerit quod bene possit cum populo tantum Ecclesiam officiare (sic enim loquitur hic Rhapsodus. Sed Augustini scilicet locus respicit consuetudinem alicuius loci: Soteris autem verbis adeo quidam inheret, ut negent vlli celebratorum, nisi duos habeat. Alii aiunt vnum sufficere, imò & inclusus seu reclusus solus cantare potest, sicubi clerici copia non suffragatur: alias secus, ut in cap. Quasiuit. de verb. signifi. ex Alexandrini III. responso, Sacerdos vno praesente clerico, vel etiam si solus, potest infirmum vngere. Hanc glossam non ita pridem suam fecit G. Biel super canonem lect. 14. D. addens ex Alexandro Halensi quaedam retractis statuta temporibus ad mysterii reuerentiam, abrogata post per vnum necessario & vtiliter, multiplicato enim presbyterorum numero, ne frequenter à Missarum cessarent solennis, &

neceſſe fuit & vtile vno aſſiſtente celebrare. Celebrans ergo ad plures vel aſſiſtentes, qui & ipſi vel expreſſo verbo vel reſpondeant, vel abſentes, id eſt ad Eccleſiam, intentionem dirigit. Fuit & alia patribus curandi ratio, vt qui Domino canunt ac ſacrificant, adiutoria poſt ſe ſemper habeant conſtituta 7. q. 1. ca. Illud. ex Concilii Tolentan. I. l. can. 14. Ne quibus horis aut temporibus Domino pſallitur aut ſacrificatur, alicui diuinis ſingulariter officii inſiſtenti pernicioſa paſſio, vel corporis occurrat valetudo, quæ ſubitò aut corpus ſubruat, aut mentem alienatione vel terrore confundat: pro huiusmodi caſibus cautum, vt vbi temporis vel loci ſine cleri copia ſuffragatur, habeat quiſquis Deo canit & ſacrificat, vicini poſt ſe ſolaminis adiutorem, vt ſi quo caſu, qui officia impleturus acceſſerat, fuerit turbatus aut ad terram eliſus, à tergo ſemper habeat, qui eius vinum intrepidus exequatur. Quem canonem non eram relaturus (nec enim de hoc nunc incommodo ago) niſi Miſſas, vt vocat, ſingulares adhuc anteriores probaret, Cõuenit autem ea Synodus circa tempora Vitaliani papæ, qui ſedit circiter annum 650. Et multò adhuc vetuſtiores erunt, ſi hic canon idem Soteris quoque prius fuerit, vt quidem citatur Gratiano, ca. Vt illud, ſed palea notatus. Verum ab initio, & multò poſt non fuit ſic. Nam & cœna Dominica, cuius Miſſa memorialis eſt, plurimum indubiè fuit, & vtriuſque eadem verba ſunt numeri quoque pluralis, *Accipite, Sumite, Edite, Bibite, hoc facite, &c.* Matth. 26. Marc. 14. Luc. 22. 1. Cor. 11. vbi Paulus iuxta quòd à Domino acceperat Eccleſiæ tradens, Conuenientibus vobis, ait, in vnum, in Eccleſiam, Et, itaque fratres mei, cum conuenitis ad manducandum. Ex qua Chriſti inſtitutione ſic habet hymnus, tantò licet poſterior, id eſt ab Aquinate compoſitus ante annos non plus 300. Quasi quod prior fecit Dominus, poſteris vt facerent idem edixerit.

Sic ſacrificium iſtud inſtituit,

Cuius officium committi voluit

Solis preſbyteris. Quibus ſic congruit,

Vt ſumant, & dent cæteris.

D E M I S S A

Et talem Primoris Ecclesiæ fuisse vsum, imò statutum, magna tum fidei deuotione vigente, fidelibus communicandi agnoscit idem scriptor, Part. 3. Quæst. 80. artic. 10 ad 5. Sed quod bonus hic vir id tunc obseruatum probat, Recentiores idem hodiè necessariò obseruandum vrgent, ex can. Peracta. De conf. dist. 2. nã inciuiliter hi faciunt de canone non ex toto perspecto, præsentem Ecclesiæ faciem, & populum non communicantem iudicantes. Citat ibi Gratianus titulo Calixti, cùm sit Anacleti ex epistola 1. multos Episcopo sacrum facturos testes adhibentis, solennioribus præsertim diebus diacones v i i. aut v. aut I I I. & subdiaconos, & reliquos ministros qui sacris induti, & eum à maleuolis custodiant, & consensum eius sacrificio præbeant. Quod etiam citatur De Conf. dist. 1. can. Episcopus, & nulla laicorum mentione facta statim sequitur, Peracta autem cõsecratione, omnes (nimirum sacri illi testes) qui noluerint Ecclesiasticis cauere liminibus, sic enim & Apostoli stauerunt, & Sancta Romana tenet Ecclesia. Sic enim elucidari, ne dicam eludi, solet hic canon. Sed quoniam nos remittit ad Apostolos, maior in horum canone aliis v i i. aliis i x. & sequentis lis esse videtur. Nam prior quidem ministros tantum ad communionem celebrata oblatione adigit, Si quis, inquit, Episcopus, presbyter, diaconus, aut quiuis ex sacrorum hominum numero oblatione facta non communicauerit, causam dicito, quæ bona ratione submixta fuerit, veniam mereret: sin minus dixerit, communionem priuator, tanquam qui populo offensionis autor fuerit, mota in eum qui obtulit, suspicione, quasi non rectè obtulerit. At canon sequens eodem & laicos videtur adigere, qui & recitatur de Conf. Distinct. . r. can. Omnes fideles qui Ecclesiam ingrediuntur (seu conueniunt in sacris solennitatibus) & scripturas (Apostolorum & Euangelium) audiunt (audiant) nec perseverant in oratione (vsque dum Missa peragatur) nec sanctorum communionem percipiunt (alia editio, nec apud preces & sanctam communionem permanent) velut inquietudinem Ecclesiæ commouentes (qui ordinis in Ecclesia perturbationem inducant) à commu-

munione arcere conuenit. Et hunc quoque Apostolicum canonem per Antiochenum 2. exponunt, qui Ecclesiam ingressos, & scripturas auscultantes, non autem in communione cum populo communicantes, sed pro quadem se intemperantia seu luxuria sua, à perceptione sanctæ communionis auerentes, siue, vt habet editio altera, sanctam dominici sacramenti assumptionem secundam aliquam propriam disciplinam auersantes, & in obseruandis constitutam regulam disciplinæ declinantes (sic enim quod græcè est, *κατὰ τὴν ἀταξίαν*) præter triplicem editionem vertit Martinus Bracarenensis in capitulis Græcorum Synodorum, cap. 84. Et citatur de Conf. Dist. 2. ca. si quis intrat hos inquam, ea de causa cū scandalo & confusione non communicantes, Synodus illa tum ab Ecclesia remouit & abiecit, donec confitentes penitentiæ fructus ostenderunt, & precibus venia data suscipi mererentur. Sed vt canonibus iis rectè intellectis & inoffensis non obtineatur eam tum fuisse legem, nedum consuetudinem, vt sacra non nisi præsentibus, omnibus, & quidem cõmunicantibus, non fierent. At Missæ priuatæ, seu nullis præter ministrum communicantibus vestigiũ reperta tum sanè diffiile, publicæ contra plena ritualia primitiua. Sic enim legitur in Missa D. Iacobi, Sacerdos erat quando cõmunionem accipit, Deinde impertit clero. Cùm autem attollunt Diaconi discos & calicis ad impertiendum populo, Diaconus ait, &c. Et, inquit Clemens opularum. 2. in altari holocausta offerantur, quàm populo sufficere debeant, can. Tribus gradibus. Qui etiam Apostolicarum constitutionum collector. lib. 2. cap. 61. vbi descriptio est Ecclesiæ & cleri, & quid vnusquisque ex congregatis clericis & laicis facere deberet, aut certè faceret, His ait, perfectis sacrificium peragatur, astante omni populo atque secretò orante. Ac postquam oblatum fuerit, accipiant singuli perse, ordine, gradatim, cum pudore ac timore, tanquam ad Regis corpus accedentes: mulieres quoque velato, vt eas decet, capite, ordine accedant. Et lib. 8. cap. 20. Post hoc sumat Episcopus, deinceps Presbyteri, Diaconi, Hypodiaconi, Anagnostæ, cantores, Ascetæ. Et ex mulieribus Diaconissæ, virgines, viduæ,

postea pueri, & omnis populus ordine, cum pudore & reuerentia, sine tumultu. Postquam omnes sumpserunt, accipiant Diaconi reliquias, & c. Sic etiam Dionysii Hierarchia Ecclesiastica, cap. 3. part. 2. Pontifex diuina munera laude prosecutus, sancta & augustissima mysteria conficit, opera antea & abdita signis in conspectum agit & reuerenter ostendit, ad sacram illorum communionem & ipse convertitur, & reliquos ut communicent hortatur. Sumpta demum & *Omnibus* tradita communionem diuina, gratias referens, finem mysteriis imponit. Et part. 3. Taro, ait, mysterio ad imitationem Dei instituto, dignus fieri postulat, ut & sacra sancte conficiat, & caste distribuat, & qui ad communionem accessuri sunt, digne participent. Sicque venerandissima mysteria consumat, & laudata oculis subiicit in signis sancte propositis. Sanè oportum panem & indiuiduum aperit, in frustra concidens & singulariter calicem *Omnibus* impertiens, vnitatem signate multiplicat atque distribuit, inque his consummat celeste mysterium. Et paulò post, sumptis verò traditisque mysteriis sacris, in gratiarum actiones cum omni Ecclesie sancta multitudo definit, Enimverò participatio communionem præcedit, mysticamque distributionem mysteriorum sancta perceptio. Est enim hic diuinarum rerum decentissimus ordo, ut prius communicet ac impleatur sanctus præful his quæ per illud distribuenda sunt *cæteris* diuinis donis, & sic *aliis* tradat. Dionysio breuius, sed non minus Iustinus & is martyr, in 2. Apologia. Precibus, ait, peractis, & gratiarum actione, populus qui adest omnis benedicit, siue acclamat & accinit, Amen. Vbi is qui præest gratias egit, & populus omnis benedixit (seu resalutauit) qui apud nos Diaconi, siue ministri dicuntur, distribuunt vnicuique eorum qui adsunt, cum in quo gratiæ actæ sunt (*ἐν τῷ αἰσθητῷ*) panem, vinum, & aquam, id est, ut & habet alia versio, dant singulis præsentibus partem panis & calicis diluti, super quos facta est gratiarum actio, siue quæ cum gratiarum actione consecrata sunt, quibus, ut & paulò post habet, vnusquisque participat. Et temporis quidem quo communicare desitum est articulum digito velut subindicare perficile est. Nā præter duos
suprà

suprà citatos Soteris canones, requirentes vnum & alterum ad minus in celebrandis sacris arbitrum, quasi iam etiam tum priuata forent, & vti vocat, singularia, querendo idem testatur, & testando conqueritur sua quosdam ætate in die Dominicæ cœnæ communionem neglexisse quo tamen die æquum erat Christianos omnes communicare. Sic enim habet can. In cœna Domini à quibusdã Eucharistiæ perceptio negligitur, quæ quòd eadẽ die ab omnibus fidelibus (his, quibus pro grauib; criminibus inhibitum est, exceptis) percipienda sit, ecclesiasticus vsus demonstrat, cum etiã pœnitẽtes eadẽ die ad percipiẽda corporis & sanguinis Domini sacramenta reconcilientur. Hinc cõiicere licet quid aliis iam tũ diebus populus faceret, vel potius nõ faceret. Hanc autẽ desuetudinẽ patribus nõ placuisse cõstat ex Elibertino can. 28. Episcopum placuit, munera capere nõ debere ab eo qui non cõmunicat. Et Tolletani 1111. can. 17. Nõnulli sacerdotes post dictã orationem Dominicam statim cõmunicant, & postea benedictionẽ in populo dant, quod deinceps interdiximus, sed post eam orationẽ benedictio in populũ sequatur, & tunc demũ corporis & sanguinis Domini sacramentum fumatur, eo videlicet ordine, vt sacerdotes & Leuitæ ante altare cõmunicent, in choro clerus, extra chorũ populus. Extãt & canones, qui eũ ad pacẽ non accedere præcipiunt, qui non communicat. Hos quidam sic intelligunt, quasi pacẽ non debeat quis accipere in aliis Missis, nisi in quibus cõmunicat. Alii volunt eum tantũ à pace prohiberi, qui iudicio sacerdotali à cõmunionẽ suspensus est, eum autẽ qui quadam ratione illo tẽpore communicationem differat, cum tamen nã sit extra communionẽ, non debere à pacis gratia separari, ne eius humilitas grauiorũ criminũ suspicione notetur. Sic Valafridus de Rebus Ecclesiasticis cap. 22. Sed Tolletanus canon de non cõmunicantibus inter ea quibus inter sunt sacra, clarus est, & tales à sacris abigendi ea Synodo paulò anterior Gregorius 1. ad sua vsque tempora durauisse testis est in Dialogis, lib. 2. cap. 23. Cum in Ecclesia, inquit, Missarum solennia celebrarentur, & ex more clamaret Diaconos, *Si quis non communicat, det locum.* Et ibidem, *Quæ dum or-*

le

blatio pro eis fuisset immolata, & à Diacono iuxta morem clamarum est, *vt non communicantes ab Ecclesia exirent*, Nisi fortè & hic quoque locus de excommunicatis intelligendus est: Loquitur enim de duabus monialibus, in quas B. P. Benedictus excommunicationis sententiam minando magis quàm proferendo tulerat, à quo etiam post mortè absolutæ, oblatione pro eis immolata, quasi communione recepta, inter eos qui communione priuati illinc recedebant, & quibuscum ante absolutionem recedere apparebant, exire non vltèriùs visæ fuerunt. Nec enim mortui sacris alioqui communicant. Sed quanta fuerit aliis quidem communicandi varietas, aliis autem non communicandi religio, pergit ita Valafrius, Esse quosdam qui semel in die cõmunicare, etiamsi pluribus interfuerint Missis, pro dignitate sacramentorum sufficere credant: Esse alios, qui sicut in vna, sic in omnibus quibus affuerint Missis, in die communicare velint. *Quorù* neutros culpados existimo, *Quia* illos reuerètia sanctarũ retrahit rerum, hos amor salubrium inuitat sacramentorũ. Est autem legitimum communicandi tempus, ante vltimam orationem, quæ ad Cõplendam dicitur, quia sacerdotis petitio maximè pro eis est qui communicant, Vnde & eorum qui per singulos Missas cõmunicare volunt, accedendi videtur voluntas, quia per totam Missam pro eis quàm maximè, & quasi nominatim oratur, qui ibi offerunt atque cõmunicant. Possumus autem & debemus, vt sancta Missarũ celebratio, nõ paucis, sed multis prodesse credatur, dicere, cæteros in offerentium & communicantiũ fide ac deuotione persistentes, eiusdem oblationis & communionis dici ac esse participes. Sed quãuis cum soli sacerdotes Missas celebrat siue cõmunicant, intelligi possit illos eiusdem actionis esse cooperatores, pro quibus tunc ipsa celebrantur officia, & quorum personam in quibusdam responsionibus sacerdos exequitur: fatendũ tamen est illam *Legitimam* esse Missam, cui intersunt sacerdos, respondens, offerens & communicans, sicut ipsa *Precum* compositio euidenti ratione demonstrat. Hæc ille liberè & ingenuè ante annos 800. Et verò me dudum monet & *συμμέτοχος* seu *κοινωνικός* nomen, & ipse Canonis

contextus, & cum aliæ in Missis, tum quæ post communiales vocantur, orationes penè omnes, quidem in illis olim fieret, sacrorum nimirum mysteriorum nec tantum spiritualis, sed sacramentalis quoque communio. Quibus enim, aut pro quibus tum precabatur Liturgus, *Memento Domine cum omnium, tum circumstantium, pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt hoc laudis sacrificium, nisi offeretibus?* Quibus aut pro quibus, quod sequitur, *ut quotquot ex hac altaris participatione sacrosanctum filij tui corpus & sanguinem sumpserimus, nisi de altari participaturis, & quæ ibi dispensabantur sumpturis?* Quibus denique optabat, & pro quibus sic orabat, *fiat commixtio & consecratio corporis & sanguinis D. N. I. C. accipientibus N O B I S* vita æterna nisi consecrata accepturis? An verò credibile est cœnam tum exhibitam fuisse non cœnaturis, aut cibum potumque propositum nihil horum gustaturis? aut pro se tantum minister, non etiam pro iis quibuscum communicauerat, siue qui cum eo communicauerat, precabatur, *Quod ore* (ore inquam, quoque, nedum corde, & sacramento, nedum spiritu) *sumpsimus. pura mente capiamus* aut quando verè sic orabat, nisi quando & alij communicauerant? Sed & quæ post antiphonam quæ de communione nomen mutauit, orationes dicebantur, utique pro eis qui communicauerant, iuxta proprietatem nominis sui agebant, & populi quoque, nedum sacerdotis communionem præcessisse, clarissimè verba sonant, quæ præeunte sacerdote clerus & populus secum recitabat, vel tacitus certè approbabat, Sic illo dicente, & hoc accinente vel consentiente, *Satiasti Domine, familiam tuam muneribus sacris. Purificent nos Domine, sacramenta quæ sumpserimus Corporis sacris & preciosi sanguinis repleti libamino, Quæsumus D. D. N. Vitalibus refecti muneribus, & donis cœlestibus confortati, gratias pietati tuæ referimus D.* Cuiusmodi orationum antiquitatem licet ex B. Iacobi Liturgia comprobare: Sic enim communicato clero populoque, repositis super mensulam disco & calice, dicebant sacerdos, diaconi, & populus, *Gratias agimus tibi Christe Domini nostri quoniam dignatus es nos participes fieri corporis &*

Ec ij

sanguinis tui, in remissionem peccatorum & vitam aeternam. Et, Agimus tibi gratias pro sumptione sanctorum & immaculorum tuorum mysteriorum. Et, Gloria tibi Christe Rex, qui dignatus es ut nos peccatores & indigni serui tui fruamur immaculatis mysteriis tuis. Et, Oremus, Ut perceptio sacrorum eius mysteriorum valeat nobis, &c. Et, Deus qui dignatus es nos huius mensae celestis facere participes, ne condemnes nos peccatores ob perceptionem mysteriorum tuorum immaculorum. Et tantò post in Basilij quoque Missa pontifex secretè orat, D. N. neminem nostrum reum facias horribilium tuorum, horum videlicet celestium mysteriorum, ob indignam eorum susceptionem. Et, fac idoneos indignabiliter accipere incontaminata & viuifica mysteria. Et cantant cantores communionem, Et sic communicant omnes. Post communionem autè portantur numera in sacroriū, omnibus hæc cantantibus, Repletur os nostrū laude tua Domine, ut hymnum dicamus gloriæ tuæ, quia idoneos fecisti sanctorum tuorum participare mysteriorum. Idem repetit & diaconus, sed & pontifex secretè. De his ergo orationibus Micrologus cap. 19. Postquam omnes communicauerint, dicit sacerdos hanc orationem sub silentio, iuxta Romanū ordinē, *Quod ore sumpsimus, Qua finita sequitur oratio, siue orationes post communionem dicendæ, eodē numero & ordine orationibus ante lectionem, siue secretis ante præfationem dictis respondentes, quæ non pro communicaturis, sed his qui iam communicauerint cunque earūdem orationum benedictione fouerit desiderant.* Et nihil hoc comunicandi olim ritu apud hunc scriptorem magis obuium, ut cap. præcedenti, facta confractione debent omnes communicare interim cum & Antiphona cantatur, quæ de communionem nomē mutuauit. Cap. 23. Sacerdos inclinatus dicit antequam communicet, D. I. C., &c. Cum distribuit Eucharistiam, dicit, Corpus & sanguis D. N. I. C. proficiat tibi in vitam aeternam, Amen. Postquam omnes communicauerunt, dicit, *Quod ore sumpsimus, & cetera.* Ergo, aiebat, de sacramentis lib. 4. cap. 5. Ambrosius, non otiosè tu dicis *Amen*, iam in spiritu confitens quòd accipias corpus Christi. Dicit

tibi sacerdos, Corpus Christi. Et tu dicis *Amen*, hoc est, verum. Quod confitetur lingua, teneat affectus. Coniungit & participationem cum celebratione Augustinus, cum aliis, tum ad Paulinum, epistola 59. *Quæst.* 5. elegit in Pauli, 1. Tim. 2. verbis hoc intelligere, quod omnis, ait, vel penè omnis frequentat Ecclesia, *ut preces accipiamus dictas, quas facimus in celebratione sacramentorum, antequàm illud quod est in Domini mensa incipiat benedici, Orationes, cum benedicitur & sanctificatur & ad distribuendam comminuitur.* Et paulò post, Ideò in huius sanctificatione & distributionis preparatione existimo Apostolum inisse fieri *προσευχάς*, id est orationes, propriè ad verum. Vouentur autem omnia quæ Deo offeruntur, maximè sancti altaris oblatio. *Interpellationes* autem, siue *postulationes* fiunt cum populus benedicitur. Quibus peractis, & *participato* tanto sacramento, *Gratiarum actio*, quam hîc vltimam commendavit Apostolus, cuncta concludit. Et de Trinitate lib. 3. cap. 10. Sicut infantes non norunt, quod in altari ponitur, & peracta pietatis celebratione consumitur, vnde vel quomodo conficiatur, vnde in vsum religionis assumitur. Et si nunquam discant experimento vel suo, vel aliorum, nec unquam illam speciem rerum videant, nisi inter celebrationem sacramentorum cum offertur & *D A T V R*, dicaturque illis autoritate gravissima, cuius corpus & sanguis sit, nihil aliud credant, nisi omninò in illa specie Dominum apparuisse oculis mortalium, & de latere percusso liquorem illum omnino fluxisse. De Ciuitate item lib. 17. cap. 20. pro omnibus legis sacrificiis nunc corpus eius offertur, & participantibus ministratur. Nam can. Neque potest. 1. q. 1. pro hac re peremptorius esset, nisi eius riuuli consultus fons de cruento crucis, non de incruento altaris sacrificio ageret. Est autem locus in lib. 4. de Trinitate, cap. 14. Neque id posse rectè offerri, nisi ab eis accipiatur quod offertur, pro quibus offertur, & cætera. Agit inquam, illic de morte Domini perfectissima victima, non de sacrificio mortis huius sacramento. Idem & in Græca Ecclesia seruatum fuisse testis est præter tot superiores Chrysostomus, homil. 18. in 2. ad Corinth. ita

scribes: Est vbi nihil differt sacerdos à subdito, vt quādo fruendū est horrēdis mysteriis, similiter enim omnes, vt illa percipiamus, digni habemur. Non sicut inveteri lege, partem sacerdos edebat, partem populus, & non licebat populo participem eorum esse, quorum particeps erat sacerdos, Leuit. 10. & 22. Sed nunc nō sic, verūm omnibus vnū corpus proponitur, & poculum vnum. Vade & in ea quę fertur huius titulo, quāque huc studio distulis, Missā, sic sacerdos erat. Dignos nos facito, vt participes simus super cœlestium tuorū & tremendorū mysteriorū huius sacrę & spiritualis mensę. Et, Populo sæpe comprecato, ac omnibus capita Deo inclinare iussis, Tu Domine, proposita dona omnibus nobis in bonū exæques iuxta propriam cuiusque indigentiam. Et, dignos nos redde potente manu tua, vt participes simus immaculati tui corporis, & preciosi tui sanguinis, & per nos *Omnis populus*, Et sacerdos panē diuisurus, ait, Diuiditur agnus Dei qui tollit peccata mūdi. Tū vbi & particulā in calicem ipse assumpsit, populo canēte, duo alii priusquā assumant, orant, & sumptionē sequitur hæc oratio, Gratiā agimus tibi Domine, quoniā & hodierno die dignatus es nos supercœlestibus tuis & immortalibus mysteriis, &c. Tūc sacerdos ostēdit calicē populo, dicēs, Cum timore Dei, fide, ac dilectione *Accedite*, Diaconus egressus è sancto altari, dicit: post depositionē sanctorū donorū, Recti qui participes diuinorum mysteriorū fuimus, gratias agamus, &c. Rursum Diaconus, in pace *Accedite*, Populus, in nomine Domini, &c. Et sic quidē habet Erasmi versio. At in ea quā ferūt Leonis esse Tusci, legitur hoc scholim, sacerdos sumit corpus Dominicū, si solus fuerit: sin plures, primus eorū accepta cōmunionē reliquis porrigit manus eius & genā osculātibus, & ab eorū ipse aliquo similites Eucharistiā suscipit. Et hoc modo pariter altari sancto inclinātes susceptā domini carnē manducant: similiter & calicem mutuō inter se porrigunt, vt sanguinem Domini bibant. Vbi verò sacerdotes perfecerint, iubet archidiaconus diaconos accedere: & accedentes suscipiunt, vt fecerunt sacerdotes. Deinde vnusquisque sacerdos maxillam deosculatur, post communionem orat & gratias agit. Sed qui postremò communicat Diaconus, reportat super altare

calicem, & operit, & dicit populo, cum Dei timore *Accedite*. Quo respondete, & per sacerdotem benedicto, feruntur ad locum mysteria, ubi populus debet communicare, & sacerdos dicit, Nunc & semper & in secula seculorum Amen. Et populus, Repleatur os meum laude, ut cantemus tibi gloriam tuam, quoniam fecisti nos sanctorum tuorum mysteriorum participes, in tua sanctitudine serva nos Deus. Et egressus de choro Diaconus dicit, Stantes qui communicavimus Dominica, immaculata, immortalia, coelestia mysteria, gratias agamus Domino. Clerus & populus, Kyrie eleyson, Salva, miserere, &c. Cum ergo hic passim fiat mentio vel populi, vel aliquot certe clericorum cum sacerdote communicantium, qui Scholion de solo sacerdote communicante ascripsit, siquidem Leo Tuscus fuit, ad sua magis quam ad Chrysostomi tempora respexit, id est, ad annum Domini circiter 1170. quo Emmanueli Græcorum principi ab epistolis & interpretis Tritemio fuit Quo seculo indubie Missæ privatae iam receptæ, imò ut ex superioribus constat, olim iam usitatae, ut & anteriore adhuc seculo Guimundus Aversanus Archiepiscopus, inter Berengarianos antagonistas non vltimus, lib 3. huc, inquit, accedit, quòd sacerdos plerumque indignissimam missam celebrat, solusq; id quod consecrat, totum sumit, &c. Claruit hic anno. 1060. Sed & editio Parisiensis anno 1537. & Venetica 1528. nihil tale habet, aut admonet, præfertur licet scriptor innominatus se exemplari in hæsit, quod nuper Romæ à venerandis in Græca Ecclesia sacrae paginae magistris, Archiepiscopo Cypri, & Rhodio metropolita Græcis formis excusum fuerat, & ante id tempus diuinam Missam à nemine Latine conuersam, ac in publicum editam. Quod equidem non admonuerim, quasi vel Chrysostomo Græcæque Ecclesia indignam, aut alias suspectam habeam, sed ut sanctissimo viro cœptam & compositam, ita multis pro temporum varietate infitis ampliata. Nam & inter defunctos eius, eoque posteriorum, & inter viuentes, Nicolai papæ. I & contemporaneorum eius in Oriente patriarcharum, sed & Imp. Alexij magni & Porphyrogeniti meminisse hæc editio vltima. Vtunque sit, quam Chrysosto-

mi seculo hæc communicãdi iam tum desuetudo doluerit, quamque tamen populo communicare desuescete accessante, clerus offerre non vel desueuerit vel cessarit, constat ex huius non raris querimoniis. Sic enim concionatur homil. 3. de incomprehensibili Domini natura, *Quod morbi genus istud est? Ingentem ac penè inauditã hanc populi multitudinem, quæ modò affluit, tantãq; cum attentione sermonem audit meũ, sæpe tempore illo (sacrorum) perhorrendo, nunquã tamen videre potui. Itaq; vehemens me cepit suspiriũ, quòd cum ego dissero confertuus vester, studiũ adhiberis, & ingenium & animũ contenditis, alter alterum impellit & iactat, vt propiũs adsit, frequenter ad finem vsque dicendi patientissimè perseuerantes. Cũ autem Christus ipse communis dominus & magister semet in mysteriis ostensurus est, vacua desertãq; redditur Ecclesia. Qua certè siue desidia siue negligentia omnem de auscultandi studio laudem amittitis. Quis enim non tam vos quã me improbet, cũ omnẽ audiendi fructum lapsum cernat & vanidũ? Quòd enim statim cũ audiuiistis, fugam, quasi vos hostis insectaretur, arripitis, cõiectari omninò licet nihil animo vos utilitatis recepisse aut recõdidisse. Nã si quæ proposita sunt, quæque doceo, attendentis, & in animis vestris condita seruaretis, factò palam studium vestrũ faceretis, non vobis tenuis, vos illa prorsus in templo tenerent, & ad rem horribilem maiore cum deuotione mouerent. Nunc verò quasi siquam fidicinã vos audiretis, sic omni utilitate vacui, simul ac factus dicendi finis est, disceditis. Tum orationi posse excusantibus, non concionem audiri, orationem publicam præ domestica multis commendat, & de oratione loquitur, vt liquet ex sequentibus, quæ cũ sacra Dominici corporis oblatione cõiuncta est, quã & supra more suo horredum & horribilem appellat. Sed vt hæc, dices, ad eos dirigantur, qui præ concione oblationẽ fastidiant, in his nulla popularis, qua de nunc agimus, communionis mētio. Audi ergo alibi clarissimè, homil. 61. ad popul. & 3. ad Ephes. Nimiam hĩc, inquit, video rei huius tuæ qualitatem, Aliàs sæpe cũ puri sitis, nõ acceditis, in paschate, sit licet aliquid à vobis commissum, hæc tamen*

aditis sacrosancta mysteria. O consuetudinē! o præsumptionem! Frustra ita offertur hostia salutaris, & quotidianum sacrificium, in cassum altari & nequicquam aris assistimus, nemo est, qui participet: nullus qui communicetur. Non hæc dico, ne vlllo modo, aut vt temerè communicetis, sed potius vt futuræ vos cōmunioni dignè adoretis, eaq; dignos reddatis. Non es dignus hostia, vel indignum te agnoscis, qui eam vel per te sumas, vel per alium sumendam accipias? Ergo nec oratione ipsa dignus es. Audis astantem & inclamantem præconē (ex Diaconis indubiè vnū) Quotquot in pœnitentia estis (solenni vtiq; seu publica, in qua cōstituti arcebantur olim ab Ecclesiæ ingressu, nedum à cōmunionē, ideòq; videtur hîc deesse verbū, *abite* vel *absistite hinc*, Et paulo pōst sequitur, Quisquis igitur non cōmunicat, in hac esse pœnitentia dignoscitur. Quid hîc stas, si è numero es sic pœnitentium? ad cōmunionem non debes accedere: qui enim nō communicat in pœnitentiū albo esse censetur. Nam cur alioqui clamaret, *abite*, qui hîc nō potestis orare? Tu tamen hîc interim persistis impudens. At ex eis non es, sed inter eos qui possunt esse participes: nihil tamen horum curas, neq; magni hanc rem facis. Huc animum, quæso, aduerte. Mensa Regalis hæc apposita, ministrant Angeli, Rex adest. Tu astas oscitans, Sordent tibi animæ scilicet vestimēta, & nihil est tibi curæ. At pura sunt, inquires. Accumbe igitur, adora & communica. Quotidiè venit Rex discubentes interuisurus, omnes familiariter alloquitur, & tacitus in singulorū consciētia insufurrat, Amici quomodò hîc adestis, aut vos præsentatis, non habētes vestē nuptialē? Matt. 22. Non dixit, Quare discubuitis? sed vel antequā inuitareris, intrares aut accumberes, indignum te fuisse ita pronūciat, cur intrasti, aut ad quid venisti? Eadem nūc nobis omnibus loquitur, quos videt his aris temerè ac impudenter assistere. Qualis est hîc omnis qui mysteriorū non est pariceps. Propterea quī flagitiis contaminati essentoscuntur, priusquā cōmunitio dignis proponatur, eliminati exeunt, vt Domino alicunde redeūte, & ad mensam veniente, domesticos, si qui eum grauius offenderint, propiūs altare non cōueniūt, sed domo arce-

ri. Ita & hic: Elata enim hostia, Christo, Dominica oue, immolato, cum audieris *Oremus omnes*, & videris adyti valuas velis retractis & repagulis subductis aperiri, tunc tecum reputa cœlum supernè diffindi, angelos illine in terras descendere. Utque profanorum (infidelium) fas est adesse neminem, ita nec vllum sacris initiatorum, qui sceleribus sordeat, cōuenit his sacris interesse. Dic tu mihi, Si quis ad conuiuium vocatus manus lauerit, accumbat etiam & mensæ adsit, & nihil interim gustet, num afficeret contumelia vocantem? nōne is meliùs nec venisset, nec conuiuium interfuisset? Ita sanè præstitisset. At qui huc venisti, hymnum Deo cum aliis cecinisti, & te de dignis esse confessus es, cum indignis non secededo. Cur ergo remansisti quasi futurus mensæ particeps, neque tamen participas? Indignus sum, inquires, indignus ergo & ea, quæ per preces fit, communione. Nec enim per mensæ tantùm proposita, aut propter solos eidem accumbētes, sed & per ac propter cantica semper & quouis tempore descendit ad nos spiritus. Indigni sunt peccatorum oculi hisce spectaculis, indignæ sunt aures. Liceat etiam nū tibi & post accedere, & propius contēplari, dum adest tamen atque præsens est (haud dubiè post consecrationē) hinc abito, non magis tibi adesse licet quàm catechumeno (nā tum vtrique, & publici inquam, peccatores etiam pœnitentes, & catechumeni abire solebāt & abesse) Nec enim æquale est fidei nondum attingisse mysteria, & postquàm attigeris, offendisse, contempnissse, tēq; re tanta indignum constituisse. Ne maius itaque vobis iudicium faciamus, rursus exhortamur, non quidem ne accedatis, sed magis ut vos accessu Christi que præsentia dignos faciatis. Dic mihi, si quis Rex ita statuisset, Si quis hoc facit, mensæ meæ sit particeps: si quis illud, abstineat: non in huius vel solius statuti gratiam omnia faceretis? Ad cœli nos regnum Deus inuitauit, ad mensam Regis utique magnifici & admirabilis, & cunctamur, & cessamus? non ad rem adeò salutarem festinamus? non accurrimus? &c. Et quæ nobis salutis demùm obtinendæ spes relicta? nec enim liceat aut infirmitatem excusare, aut naturam accusare. Sola est qua toti marcescimus, ignauia & negligentia, quæ

nos tanta gratia facit indignos. Et hanc exhortationem hac precatiuncula concludit, Qui salutari compunctione atterit corda mortalium, seu compunctionis dat spiritum, is ipse corda nostra compungat & conterat, & in profundum semina inserat, ut ab eius timore promereamini spiritum salutis concipere simul & parere (Esa. 26.) & cum fiducia ad mensam Dominicam accedere. *Filius enim tui*, ait scriptura Psal. 127. *sicut novellæ oliuarum*, non veteres, non immites, non acerbæ, sed ad fructum bonum & admirabilem ferendum idoneæ, nouæ plantulæ fortes & vegetæ, ita ut omnes consistant *in circuitu salutaris mensæ tuæ*, non huc temerè vel fortuitò conuenientes, sed cum metu & tremore. Sic enim ipsum etiam Christum perspicietis illic omni cum fiducia, quam nos omnes assequi contingat eius gratia, &c. Hactenus os illud aureum, quod quàm olim concionans desinere non poterat, tam, ita nos Deus amet, semel arreptum vix de manibus valemus excutere, còque nunc magis, quòd quæstionem hanc periculi sanè plenam, lectori, modò minus proteruo & moroso, decidere videatur. Ex iis enim & homiliæ reliquo, quod & idem habet homil. 17. ad Hebr. tria liquent valde ad rem apposita. Primum, Græcos iam tum multa ex parte, toto anno semel communicasse, alios bis, alios sæpius, tantum abest ut tunc eò soliti fuerint accedere, quoties res sacra ageretur, etiam qui sacram alioqui ædem vel quotidie, vel certè crebrò adirent. Sic enim quæ hanc in rem proponebat, nescire excusantibus responderet, Sed dices, Non legi, hoc non est excusatio, sed accusatio: non defensio, sed offensio: per singulos dies Ecclesiam ingrederis, & hæc ignoras? Alterum, cum tum vehementer optasse, tum acriter exegisse, ut purgati probatèque non semper, at quàm solerent frequentius accederet. Hæc, ait, dico, non vno vos & annuo accessu prohibens, sed volens vos semper accedere. Nam & alibi suos exhortatur, ut saltem se præparant ad communicandum pro consuetudine in Pascha, & increpent quòd in Quadragesima ieiunantes litigarent, iurarent, & ut ferè fit, peierarent. Quomodo, inquit, sacrum videbimus Pascha? sanctum suscipiemus sacrificium? mirabi-

libus communicabimus mysteriis? homil. ii. ad populum. Pergit autem ubi supra. Quos magis acceprabimus? Eosne qui semel, an eos qui sapius, an eos verò qui rarò accipiunt? Nec hos, nec istos, nec illos: sed qui mundo corde, qui munda conscientia, & vita sunt irreprehensibili, ij semper accedant. Qui tales non sunt, ne semel quidem. Et ubi paulò antea, Plerosque vestrum videri corporis quidem Domini fieri participes, sed veluti casu atque fortuitò, & consuetudine potius ac lege, quam mente aut ratione. Si instaret, aiunt, vel sanctæ Quadragesimæ tempus, vel ubi solemnis Epiphaniarum dies superuenerit. Qualiscunque sit aliquis, mysteria sumit. Ego verò dico, nec Aduentus sacri, nec Epiphaniæ, nec Quadragesimæ tempus nos facit aditu tanti sacramenti dignos, sed animæ sola puritas & synceritas. Cum hac igitur semper accede, sine hac nunquam. Et ad id. i. Cor. ii. Probet seipsum homo, & sic edat, nõ quo, ait, modò nunc facimus, temporis magis gratia, quam animi studio accedentes, nec ut præparati ad vitia nostra expurganda compunctionis pleni, sed ut in solemnitatibus simus, cum omnes adsunt, consideramus. At non ita Paulus, sed vnum quo accedamus, tempus nouit, communicationis scilicet & conscientia puritatem. Et oratione de S. Philogonio, communionis, ait, tempus non festum vel celebritas, sed conscientia pura vitæque à peccatis purgat. Idem quoque vrget homi. s. in i. Timoth. Tertium, nullisdum quotidie penè communicantibus, certè tam paucis, tamque rarò, indubiè non omnibus etiam presentibus, clerum tamen offerre non defuisse. Nec enim dubium quin primus ille primorum Christianorum quotidie communicandi feruor non diu postea deferbuerit: nec continuò tamen quotidie offerri desitum, pace præsertim post tyrannorum persecutiones Ecclesiis per conuersionem principum reddita. Eius enim temporis, imò multò etiam superioris scriptores plerique omnes Græci & Latini, in tam multa licet popularium quotidie communicantium raritate, ne dicam nullitate, sacramentum tamen hoc nouæ legis ἐνδελτικισμὸν, iuge, indefinens, & quotidianum sacrificium passim vocant, rem adeò quâ-

vis eorum lectoribus obuiam, vt negari non possit, proinde nec probari deberet. Non sicut Iudæis beneficiorum suorum Deus annuatim seu singulis annis aut festis annuis monumenta proposuit, & ceu alligauit, ait noster hic, tibi verò quotidie siue per singulos dies, ne obliuiscaris, per hæc ipse mysteria proponitur. Homil 60. ad Populum. 55. in Matth. Et homi. 2. in 2. ad Timoth. Reuerere patrem spiritualem, quod tibi diebus singulis diuina ministrat, scripturas relegi facit, tui gratia domum (templum opinor) exornat, vigilat, vota persoluit, pro te Deum precaturus astat, tui causa preces exoluit, pro te apud eum religio, cultus, obsequium. Et tū breuius, tum apertius D. Augustinus in Psal. 75. ad Bonifacium epi. 13. Nonne Christus semel in semetipso immolatus, in sacramento nō solum per omnes Paschæ solemnitates, sed omni die populis immolatur? Et ad Petrum Diaconum cap. 19. Nunc id est tempore noui testamenti, sacrificium panis & vini sancta Ecclesia catholica per vniuersum orbem terræ offerre non cessat. In vtraque ergo, & sic vniuersa Ecclesia, quotidie vt hodieque, sic olim oblatum à clero, nec tamen vel ab aliis communicatum, vel eos qui sacris communicare nollent, eisdem vetitos interesse. Qui autem huius communicandi desuetudinis, siue communicationis ab oblatione seiunctæ inuidio grauant latinam Ecclesiam, parum cum hunc, tum alios patres legisse videntur, vt ex quibus constet Latinos quàm Græcos diutiùs assiduam communionem seruauisse. Sic enim sermo. 28. de verbis Domini, iisdem quibus Ambrosius lib. 5. de Sacramentis cap. 4. verbis, vt à catechista ea suo sumpsisse videatur. Si quotidianus est panis, cur illū post annum sumis, quem ad modum (siue quē iam modum) Græci facere consueuerunt? Et lib. 2. de Sermone Domini in monte. De sacramento corporis Domini, vt plurimi quæstionem ne moueant, qui in Oriētis partibus non quotidie Cœnæ Dominicæ non communicant, cum panis hic quotidianus dictus est, vt inquam, taceant, nec suam hac de re sententiam, vel autoritate Ecclesiastica, quod sine scandalo ista faciunt, nec ab Ecclesiarum præsidibus facere prohibentur, neque non obtempe-

rantes damnantur: vnde probatur non hunc in partibus illis intelligi quotidianum panem: Nam magni peccati crimine arguerentur, qui ex eo non accipiunt quotidie. Et de dono perseverantiae, cap. 4. ex B. Cypriani serm. 6. Hunc panem nobis dari quotidie postulamus, ne qui in Christo sumus, & Eucharistiam quotidie accipiamus, intercedente graviore delicto, dum absentes & non communicantes, a caelesti pane prohibemur, a Christi corpore separemur. Vnde Valafrido teste vbi supra, quidam orationem Dominicam, quae ab Apostolorum temporibus ante communicationem, & panis fractionem dicebatur, eo tantum tempore recitandam crediderunt, quo sacrificia celebrabant. Et sic fiebat, ut qui semel per hebdomadam communicabant, semel etiam orationem Dominicam recenserent. Hi certe satis indicant aetate sua aliter in suis, aliter in Orientalibus Ecclesiis de communione frequenti observatum, eiusque usum ac frequentiam diuturniorem in Occidente quam Oriente fuisse. Quorum etiam aequalis Hieronymus idem attestatur ad Lucinium Baticum, De Eucharistia, inquit, an accipienda quotidie, quod Romanae Ecclesiae, & Hispaniae observare perhibentur. Quanquam Valafridus cap. 20. omni Dominica vel Sabbato in Oriente & Hispaniis Missas ait factas, reliqua septimana, passionis eius Dominicam commemorationem suffecisse. Et in Apologia pro libris adversus Iovinianum, Scio Romae hanc esse consuetudinem, ut fideles semper Christi corpus accipiant, quod nec reprehendo, nec probo, vnus enim quisque in suo sensu abundat. Et ad Damasum, Luc. 15. vitulum saginatam intelligit Salvatorem, cuius, ait, quotidie carne pascimur, cruore potamur. *Et ceperunt epulari.* Hoc conuiuium quotidie celebratur, semper credentibus immolatur. Et quaestione 2. ad Hedibiam, exponens quaedam verba cenae Domini: Quotidie in sacrificiis eius de genimine viris verae, &c. novum vinum bibimus, & panem comedimus angelorum. Quid quod tanto adhuc anterior Origenes homil. 10. in Genesim, ad eos qui festis tantum diebus ad Ecclesiam convenirent, quasi caeteri non essent dies Domini, Christiani, ait,

omni die carnes agni comedunt, id est, carnes Verbi Dei quotidie sumunt. Et quia lex Paschæ talis est, ut in vespera comedatur, Exod. 12. propterea in vespera mundi passus est Dominus, ut tu semper manduces de carnibus verbi: quia semper in vespera es, usquequò veniat mane, &c. nonne videtur dicere, eos quoque qui quotidie, nedum in festis, interessent sacris, eis vesci, si non sacramento, at fide certè, siue spiritu, dum verbum Dei audiunt? Clerus ergo quotidie alicubi offerebat, siue celebrabat: laicos tamen vel adesse, vel qui adessent, ad communionem non compellebat, sed interim sedulo ad eam adhortans, suæ unumquemque conscientie relinquebat. Alij, tum aiebat Augustinus, quotidie communicant, alij certis diebus. Alibi nullus dies intermittitur, quo non offeratur, alibi sabbato tantum & Dominico, alibi tantum Dominico. Et aliquantò post, de quotidiana vel frequenti & infrequenti communionem disputantibus, rectius, ait, fortassè hanc inter eos litè quis diremerit, qui monet ut precipue in Christi pace permaneant. Faciat autè vnusquisque quod secundum fidem suam pie credit esse faciendum. Nam honorando non audet alius quotidie sumere, alius vlllo die prætermittere, Contemptum solum non vult cibus hic, sicut Manna fastidium. Quotidianam ergo communionem cum Hieronymo suo, nec laudat, nec vituperat. Omnibus tamen diebus Dominicis comunicandum hortatur, &c. nam summa sequor tantum fastigia rerum ex epi. 118. ad Ianuarium, de variis & diuersis ritibus regionum, cap. 2. De dogmatibus Ecclesiasticis, cap. 53. & citatur in canonibus ecclesiasticis distinct. 12. can. Illa de conf. dist. 2. ca. Quotidie. In Theologicis sententiis lib. 4. distin. 12. vbi quod & Augustini nomine allegatur de quotidiana Christi oblatione, siue mystica oblatione. in can. Iteratur. vbi supra. Paschasio ascribitur. De hac item tum offerendi tum comunicandi varietate ac libertate, sic historia Ecclesiastica, Cum pleræque omnes per orbem Ecclesie singulis per hebdomadam sabbatis diuinis mysteriis operentur (alias, sacramenta percipiât) Romani & Alexandrini ex verusta quadam traditione hoc non faciunt. Ægyptij verò Alexandria licet vicini,

& Thebaidos incolæ, Sabbato quidem collectas agunt, sed non aliorum Christianorum more: Nam abundè pransi plenique, vespera oblatione peracta participant: Quarta item & Sexta, quæ Parasceue dicitur, feria iudem Alexandrini omnia ad Synaxim pertinentia peragunt, præter solemnem oblationis morem (alius dempta mysteriorum ceremonia, alius, perceptione) Hæc Socrates lib. 5. cap. 22. Tripart. 9. cap. 38. Nicephor. 12. cap. 34, Sic Ambrosius in 1. ad Timoth. cap. 3. Neesse est, ait, ministros quotidie præsto esse in Ecclesia, nec habere dilationem. Omni enim hebdomada offerendum est, etiam si non quotidie peregrinis, incolis tamen vel bis in hebdomada. Hic ministrorum tantum oblationis, non fidelium etiam communionis mentio. Præterea veteres tum Pontifices tum Synodi cleri populique deuotionem iam tum refrigerentem, adeoque olim iam refrigeratam, imò congelatam, communionem paucis per annum diebus indicta reformauisse ac veluti recalfecisse contenti: Dominicis aliisque festis greges sibi concreditos facris modò interesse, non verò etiam participare iusserunt. Vetus est Fabiam I. canon citatus Iasoni lib. 1. Gratiano de cons. dist. 2. ca. Et si non frequentius, saltem in anno ter homines communicent, nisi fortè maioribus criminibus impediti: In Pascha scilicet, Pentecoste, & Natali Domini. Renouatus in Concilio Eliberino cap. 1. & 4. capitulis per eosdem iuris canonici compilatores vbi antea, desumptis. can. Omnis homo, ne inter catholicos communeretur, qui iis temporibus non communicasset. In Agathen. can. 18. can. Seculares in Turoñ. sub Carolo Magno, cap. 50. Laici Agathen. ca. 47. can. Missas die Dominica secularibus tenere (alius audire) speciali ordine præcipit, ita vt ante benedictionem sacerdotis egredi populus non præsumat. Quod si fecerint, ab episcopo publicè confundantur. Idem mandauit Aurelian. 1. ca. 28. can. Cum ad celebrandas Missas in Dei nomine conuenitur, populum non antè discedere quàm Missæ solemnitas compleatur, & vbi episcopus non fuerit, benedictionem sacerdotis acceperit. Agathen. etiam can. 21. ca. Si quis etiam, permittit extra parochias, in quibus legitimus

legitimus est ordinariusque conuentus, in oratorio quod quis in agro habuerit, Missas reliquis festis tenere (aliàs audire) iusta propter familiæ fatigationem ordinatione. Pascha verò, Domini Natali, Epiphania, Ascensione, Pentecoste, Natali Sancti Ioannis Baptistæ, & si qui maximi dies in festiuitatibus habentur, non nisi in ciuitatibus aut parochiis. Clericos secùs, id est, festis supradictis in oratoriis (nisi iubente aut permittente episcopo) Missas facere aut tenere (aliàs celebrare) aulos communionem pepulit. Conuenit autem hæc Synodus, ne quis nouitiam putet, ante annos plus vñdecies centum, circiter tempora Cœlestini Pape I. Citatur & peruetustus Missarum pro defunctis ritus, quo cauetur in Concilio Carthaginensi 3. can. 29. De consec. distinct. 1. ca. Sacramenta. Si quorum pomeridiano tempore defunctorum episcoporum, vel cæterorum commendatio facienda est, solis orationibus fiat, si qui faciunt, iam pransi inueniantur. Vnde colligunt à contrario, Si quis cæteris pransus impransus reperiretur, ad altare quoque celebratione, non sola oratione defunctos commendari potuisse. Quæ coniectura modò est, multùm à demonstratione distans. Videntur certè tum à publicis matutinisque Missis distinctæ fuisse Quadragesimales, quæque in & pro defunctorum commemorationibus fierent ex Concilio Vasensi 2. can. 4. sed nulla ibi communionis in eis fieri solitæ vel insolitæ fit mentio. Ac nescio an eò spectat quod Atticus episcopus Constantinopolitanus ad Cyrillum Alexandrinum de Chrysolomo post obitum à se in episcoporum album relato scribens, Mentio eius, inquit, fit cum defunctis, non solùm episcopis, sed & presbyteris, diaconis, laicis, & mulieribus, cum quibus omnibus nobis sacerdotij communicatio, aut earum rerum quæ in sacra mensa mysticè percipiuntur, participatio non est. Sed hoc quoque aliorum fortè spectat, quod lectori considerandum relinquo. Sed & similiter can. 31. Synodi VI. vniuersalis. De consec. distinct. 1. ca. Cleric. in orato-

tiis quæ intra domos (priuatas) sunt, ministro, hoc illius loci consensu facere decreuit, hoc non sic seruantes deposuit. A congregatione disunctionem Παρὰ συναγωγῶν existimat, interprete Balsamone, canon, Siquis ibi præter antistitis sententiam sacrificet. & can. 59. laicos etiam aliter habentes oratoria excommunicare citatur ab eodem. Canon item 12. Synodi I. & 2. in æde SS. Apostolorum congregatæ, punit eos qui præter proprii episcopi permissum id faciunt. Proinde Nouellæ 4. & 15. Imp. Domini Leonis sapientis, permittentes vniuscuiusque non catholicæ solùm, sed & domus sacerdotes in omnibus piorum oratoriis, prout suaserit domus dominus, celebrare ac mysteria peragere, nemini prodesse, nisi ex episcopi permissione, ex qua tacitè videtur id facere, qui non est expressè prohibitus. Non absimilis est can. Vnicuique fidelium in domo sua oratorium licet habere, & ibi orare, non autem Missas celebrare, ex Concilio Aurelianen. cap. 3. Quod quamquam Iuo lib. 2. ex eodem refert, in nullo tamen eorum quæ numero quinque sunt, nihil tale occurrit. Tantùm 4. can. 7. vetat in oratoriis clericos contra votum episcopi alios clericos intromittere peregrinos, nisi ab eo probatos. & can. 32. vt si quis in agro suo habet, aut postulat habere diocesim (rubrica habet oratorium) terras ei prius sufficienter disponat, & clericos, qui officia ibidem impleant, vt digna locis sacratis reuerentia tribuatur. Cabilonen. item can. 14. Oratoria quæ per villas potentum longo iam tempore construébantur, in episcopi posuit potestate, qualiter ad ea & officium diuinum impleri posset, & sacralibamina consecrari, nedum, vt antea caueri videbatur, orari. Eaque omnia iuxta veterem, eamque vniuersalem Chalcedonensem canonem 4. can. Quidam monachorum, 18. q. 2. vt nemo vsquam oratorij domum ἐκκλησίαν sine conscientia ipsius ciuitatis episcopi construat. Gelasianus etiam canon. 27. de cons. dist. 1. can. de locorum: absque præcepto S. A. sacrare præsumat. Atque hæc de oratoriis, id est, tum priuatis lara-

riis, cum toties non liceret rematoribus ad publica conuenire, tum villanis templis & vicinis, cum urbana crescentem numerum fidelium minus caperent, obiter plus satis. Quorum fuit & alia quoque occasio atque necessitas, ut cum Gregorius Nazianzenus communi multorum episcoporum decreto episcopus Constantinopolim translatus, Arrianis ibi templa vi occupantibus, non dubitauit eandem secum religionem tenentes colligere, conuentus agere, & in paruo quodam ibi oratorio sacra celebrare, domo primum quidem ab homodoxis eiusdem cum illo fidei sectatoribus in sacrum delubrum commutata, post etiam in celebre inter alias Dei Ecclesias templum ab Imperatoribus aucta. Socra. lib. 5. cap. 7. Sozomen. lib. 7. cap. 5. Tripartit. lib. 9. cap. 8. Nicephor. li. 11. cap. 7. Quæ, fateor, non video qui pro bent aut etiam ad Missam priuatam pertineant. Catholicorum enim templis tum per hæreticos occlusis, altaribus incultis, cœtibus impeditis, cessante doctrina, desinentibus hymnodiis, nec vlla spiritualium charissimum Synaxi ac communionem amplius superstite, ut conqueritur ad catholicos Galliæ & Italiæ episcopos epistola 70. D. Basilius, & in Iulianum Nazianzenus, &c. quæ tum Orthodoxi sacra in locis quauilibet aliâs priuatis faciebant, doctrina, oblatio, communio, aliaque mysteria, publica, si minus erant, habebantur tamen. Quod autem & extra huiusmodi casus oblatum priuatim allegatur, ut ex Paulino D. Ambrosium Romæ apud clarissimam quandam inuitatum, ut sacrificium in domo offerret, ex Augustini Ciuitate lib. 22. cap. 8. eo absente vnum ex eius presbyteris perrexisse in cuiusdam viri domum, & obtulisse ibi corporis Christi sacrificium, & miserante Domino exorasse ut Spirituum malignorum vis ibi noxia seruos & animalia affligentium cessaret. Eodem spectat, opinor, quod Ariminensi episcopo scribit, lib. 2. cap. & epistola 9. cum illustris ibi scemina in loco iuris sui pro sua deuotione fundasset, quod & consecrari desideraret, ut id absq; missis publicis solemniter consecraret, & si missas

D E M I S S A

Fortè mallet fundatrix ibi fieri, presbyterum ab episcopo postulare, & nihil aliàs à quouis alio sacerdote præsumendum. Sed quæ in hac & tam multis huius epistolis sunt Missæ publicæ mox videro. Hæc inquam, & similia pro priuatarum Missarum vsu & vetustate probabilia quidem sunt, sed minùs aperta. Nec enim qui oblatum dicunt, communicatum negant, etiam si taceant. Et his anterior Synodus Laodicensis can. 58. vetuerat in domibus oblationes ab episcopis fieri, aut celebrari. Quem canonem citauit & innouauit Felix IIII. epistola 1. cap. 1. excipiens magnæ adcoque summæ necessitatis casum tantum & compulsionem, quoniam ea legem non habet, non verò suum cuiusque libitum aut pigritiam. Satiùs alioqui Missam nec cantare, nec audire, quàm in locis, mensis, aut tabernaculis non solenni Pontificium consecratione Deo ad hæc sacra officia dedicatis. Citatur can. 1. De conf. distinct. 1. & can. Sicut. quasi nullatenus in domibus liceat, cum toties excipiatur necessitas. Propius est & probabilius quod & affertur ex Leontio Neapoleos Cypri episcopo, Ioannem Eleemosynarium, Alexandrinum patriarcham, cum post lectum Euangelium, sermonibus quidem otiosis extra Ecclesiam orationis tempore vocarent, exiisse, & cum turba sedisse, Omnibusque obstupescens dixisse, Filij, vbi oues, illic & pastor, aut introite, & ingrediar, aut manete hic, & manebo. Ego propter vos in Ecclesiam sanctam descendendi, nam alioqui poteram Missam mihi met facere in episcopio. Et illic quoque, id est, in episcopi ædibus, locus erat eius domesticis & aliis communioni, nedum oblationi vt Gregorius homil. 37. in Euangelia, narrat venerandum virum Cassium Naruiensem episcopum moribundum, à suis rogatum in Episcopij oratorio Missas fecisse, & manu sua corpus Domini cum, pacemque omnibus tribuisse. Sed cum & ibidem, & lib. 4. cap. 56. idem referat morem fuisse penè quotidie offendi, qui Missas priuatas tum fuisse negant, qui probare possent toties cum eo alios sacra participauis-

se? Sed clarius est quod Ioannes Eremita Eleemon missas faciebat in oratorio suo nullum secum habens præter ministrum, & tertium quendam extraordinarium. Testis in Euchologio Vicelius, sed testem præter se non alium affert. Hic ergo suus sit Monasticis Missis locus, Et has enim priuatas primas fuisse quidam putant, & monachos plus alioqui quàm satis inuidia prægrauatos, primos priuatarum autores faciunt, ex Gregorij presertim Benedictini regestis. Quod quam veritatem habeat, nunc nunc discussero. Fuit per diu, cum monachismus sacris non initiatus, sed initiandorum ordo esset optimus & purissimus, quasque inter clerum & populum medius, sed vt huic propinquior, quàm ille, ita ad illum quàm hic, propius accedens, vt testatur, & ita super monachis loquitur Dionysius in Hierarchia Eccles. cap. 6. & 7. Et ad Demophilum monachum epist. 8. Erant ergo tum clerici monachorum, vt & aliorum laicorum, patres & pastores, vt habet regula Monachorum Hieronymo inscripta, nec ministrabant monachi, sed vt, ita dicam, ministrabantur. Eodem sic ad Heliodorum scribente, Clerici pascunt, ego pastor: illi de altari viuunt, mihi munus ad altare deferendum. Sed ex optimis monachis allegebantur in clerum, eodem ad Rusticum, & Augustino ad Valerium epist. 76. testibus, ad quæ vsque tempora, id est, circiter Eusebij, Zozimi, & Siricij paparum pontificatus, annis post Christum plus minus 400. monachos, simpliciter monachos, & non clericos fuisse, totidem verbis testatur ex historia Ecclesiastica Gratianus 16. q. 1. ad finem. can. Hinc est. Quo etiam tempore scripsit qui & vbi supra Chrysostomus, hom. 17. ad Hebræos, qui in eremo sedebant, semel in anno communicasse, forassis euã post duos annos Sacris ergo participaturi, primùm vel cellis egressi suis, ad clericos temporibus certis ventitabant, vel apud se remanentes, à clericis viscebantur, & sacra participabant: Sed ne huc & illuc vagarentur, aut alios atque alios accersere cogerentur, permisso sui quandoque ordinis habere ministros, vt annis post

D E M I S S A

plus minùs ducentis passim scripsit D. Gregorius. Sic enim scribit Castorio Anminensi episcopo, lib. 4. cap. 87. epistola. 43 de monasterio ibi constituto. Et habetur 18. q. 2. ca. Luminoso. Missas illic publicas per episcopum fieri omnimodò prohibemus: ne in seruatorum Dei secessibus, popularibus occasio præbeatur vlla conuentibus, & simplices ex hoc animas plerunque (quod absit) in scandalum trahat, frequentior quoque muliebris introitus. lib. 5. cap. 146. epistola. Indignatur Felici episcopo Pisarenfi, quòd cum inter alia mandasset, monasterium absque Missis publicis dedicari, cathedra tamen illic posita publicè Missarum solemnità celebrarentur. Iubet ergo ea exinde amota, ne denuò illic Missas publicas peragat. Sed si Missas ibidem sibi celebrari voluerint, à te, inquit, presbyter dirigatur. lib. 7. cap. & epistola 15. Episcopo Neapolitano, Quoties, inquit, necesse fuerit, à presbyteris Ecclesiæ tuæ in loco sancto (Monasterio) seruientibus celebrentur sacrificia Missarum veneranda. Ita, vt ne quid ibi molestiarum p æter disciplinæ diligentiam inferant, aut si quid illic commoditatis pro diuersorum deuotione accesserit, sibi vendicari existiment, cum monachis ibidem seruientibus debeat proficere, quicquid à fidelibus offerri contigerit. Hic satis clarè monachos distinguit à presbyteris. Sic Episcopo Firmano lib. eodem, cap. & epistola. 71. mandat oratorium absque Missis publicis solemniter celebrari, Et si Missas ibi fieri fortè founder maluerit, à dilectione, ait, tua presbyterum nouerit postulandum, vt nihil tale à quolibet alio sacerdote vllatenus præsumatur. lib. 8. cap. & epistola. 3. Episcopo Neapolitano idem scribit, locum quendam vt studeat in honorem SS. martyrum solemniter cum debita veneratione consecrare. Sed quoties Missas ibi fieri voluerint ergentes illic monachi, presbyterum ab eo postulandum, & nihil tale ab alio sacerdote præsumendum. Habes hæcenus sacra regularibus (quos vocant) à clericis (vt & hodiè loquuntur) secularibus ministrari per hunc pontificè permilla, imò iussa, per quem

tamen licuit & illic eadem in suis monasteriis ministrare. Sic enim Vibico abbate cum aggregatione sua magnoperè postulante presbyterum, qui sacra Missarum solennia in eorum monasterio celebraret, Panormitanum hortatur episcopum, lib. 5. cap. 141. epistola. 41. Ut cum, cuius vita, mores, actio tanto ministerio conveniret, de illa congregatione electum consecraret, quatenus petens nec pro hac causa egredi, nec extraneum sibi ad peragendum sacrum cogatur adducere. Eidem lib. 7. cap. & epist. 92. Aliis monachis idem petentibus, & presbyterum de sua sibi congregatione pro sacris Missarum solennibus peragendis consecrandum, scribit ut ordinet, sed iugiter illic, id est in monasterio permanens, non in Ecclesia aut alio loco observandum, quatenus non alibi occupatus, in officio suo assiduus inveniatur & utilis, & quæ sibi cum ordinari postulavit congregatio, quoties necesse fuerit, eo sacrificii solennitate veneratione debita celebrante, valeat refoueri. Sic ab eodem lib. 1. cap. & epist. 12. corripitur episcopus de vrbe veteri, qui Missas in quodam monasterio celebrari prohiberet, 16. q. 1. can. Agapitus. Habes quas vocet publicas Missas Gregorius, non priuatas, nam & monasticas etiam solennes vocat, sed populares & promiscuas, quibus scilicet interessent laici utriusque sexus, à quibus merito metuit vir pius & timoratus, monachorum, sed & multò magis monialium oratoriis. Vnde Lunensi episcopo lib. 7. ca. & epist. 6. monasterii ancillarum Dei in domo eius propria fundati oratorium ut absque Missis publicis solènter consecraret scripsit. At respecta abbatissa Massiliae li. 5. cap. 176. epi. 12. permisit, ut die quidè Natalis, siue dedicationis sui monasterii, episcopus. sacra Missarum solennia celebraret, cathedra illic tunc tantum tēporis ponenda, & eodem discedente de eodem oratorio auferenda, ceteris verò diebus Missarum officia per presbyterum ab Episcopo deputatum peragenda. Et lib. 2. ca. 97. epist. 58. Episcopum Neapolitanum adhortatur, ut oratorium in Gratiolæ abbatissæ monasterio extructum, veneranda dedicationis solennia impēdat, & ab Ec-

clesiæ presbyteris in eodē loco feruentibus Missæ quidem celebrantur, nihil tamē, vt alibi suprā de virorum monasteriis, molestiæ præter disciplinam illaturis, sed omni ex diuersorum deuotione commodo accedente, Dei ibidem ancillis profecturo. Non est ergo quod ex publicarum Missarum monachis tū interdictione colligamus priuatarum ab eis inuentionem, aut etiam Gregorio ascribamus, quando præter ita multa dicta dicendaque, & ex can. Et hoc attendendam, de Conf. dist. 1. qui & à D. Cassandro ascribitur in Liturgicis cap. 33. ex libro eius capitulari, cap. 45. si cuius titulo à Gratiano citatur, Auguttini esset, multò anteriores probaret. Cavit autem, quisquis fuit, vt Missæ peculiæ (glossa priuatas interpretatur) quæ per dies solennes à sacerdotibus fiunt, non ita in publico fiant, vt propter eas populus à publicis Missarum solennibus, quæ hora tertia canonicè fiunt, abstrahatur, sed qui in vrbe circuitu sunt aut in vrbe sacerdotes & populus, in vnum ad publicā Missarum conueniant celebrationem. Atque hoc est, quod antè in Agathensi canone 21. parochiarū demùm conuentus legitimi ordinarii que vocantur. Quas Ecclesias si vel à barbaris, vel aliàs quouis modo incendi cōtingeret, permisit Synodus Triburiensis in can. Concedimus, donec ea instaurarentur, Missas in capellis cum tabula consecrata celebrari, in itinere quoque posito, si Ecclesia deesset, subdiuo, seu in tentoriis, cum eadem modo tabula altaris, reliquisque sacris ad id officium pertinentibus mysteriis. Hæc denique omnia, vt positiua, in Ecclesiæ & Episcoporum manu reposita sunt, vt in can. Missarum eadem Synodus censuit, earum solennia vt non vbique celebranda, sed locis ab Episcopo consecratis, sic vel vbicunque permiserit. Quorum canonum, quando in eo Concilio non occurrunt, sit fides penes Gratiarum, & qui eos citat lib. 2. de Presbyter. Iuonem. Fuisse & principibus viris suā domi cuiusque suæ oratoria & sacra cum aliunde, tum ex eodem Gregorio constat, in discordia inter Venantium patritium & Ioannem episcopum, ob quam hic in il-

lius domo sacra Missarum solennia celebrari vetuisset, Reconciliat eos pontifex, & virique scribit, vt charitate seruata suam causam agentes, alter in alterius, Episcopus in patritii domo mysteria non tantum peragi sinat, sed & si hic voluerit, ipse peragat. Lib. 5. cap. 142. 143. Epistola. 42. 43. Quid quod principibus non palatina modo, sed & castrensia, & proinde portatilia fuerunt oratoria? Sic enim de Constantini verè Magni magno in Christianam religionem fauore ac studio referunt historiae Ecclesiasticae, Eum praeter templum seu oratorium, quod in Regalibus & Imperiali palatio construxit, motarium aduersus Persas bellum, etiam Tabernaculum, perinde atque Moses in solitudine fecit, ad Ecclesiae formam fieri curauisse, & ecclesiam portatilem circumuexisse, vbicumque locorum esset, maxime in bello, vt vel in itinere & expeditione, & cum exercitu degens, & dum aduersus hostes castra metaretur, & in locis etiam desertissimis, vbi opus esset Deum colere, laudare, orare, Diuinaque mysteria participare deberet, paratam haberet cum militibus suis aedem oratoriam: Quam consequebantur, & veluti ad vetus Tabernaculum, semper praesto erant sacerdotes atque Diaconi, assidue ministeria sacra, iuxta statas Ecclesiae ceremonias, obeutes. Ex quo etiam tempore Romanorum legiones singulae singula tabernacula struxerunt, sacrosque eis ministros distributos habuerunt, Socrat. Sozomen. Tripartit. lib. 1. cap. 18. 8. 9. Nicephor. lib. 7. cap. 46. In his autem castris & militaribus sacrariis minus multò credibile sit perpetuam omnium fuisse militum praesertim communionem, ac proinde non leuis est coniectura, Missis priuatis, id est, in quibus ne praesentes quidem sacra symbola sumerent, aliquem iam tum locum esse potuisse. Multò itè minus Monachos earum tanto praesertim numero autores fuisse, cum è contrario scribat Palladius in Lausiaca historia, cap. 7. Monachos eo seculo sub Arfacio abbate magni Antonii coeui degentes, ad Ecclesiam sabbato & Dominico venire solitos, ei autem Ecclesiae octo praesuisse presby-

teros, quorum quandiu primus viueret, nullus alius offerret, iudicaret, sermonem haberet, sed tacitè solùm cum eo sederent. Et idem tantò post videtur voluisse B. Franciscus, tantus vtique mendicantium cœnobitarum patriarcha, sic ad sacerdotes ordinis sui scribens, Moneo vos & in Domino exhortor, vt in locis in quibus fratres morantur, vna tantùm in die Missa celebretur, secundum formam S. R. E. Sin ibi plures fuerint sacerdotes, sic sit per amorem charitatis alter contentus audire celebrationem sacerdotis alterius. Huius autem scripti sit penes Cassandrum fides in Liturgicis, cap. 34. Nam nihil tale in B. P. regula vel testamento obseruauit. Longè mimis quod Alexander Alesius ad Iacobum V. Scotiæ Regem scripsit, eundem nullam voluisse in singulis Monasteriis fieri Missam, præter vnã publicam, id est, in qua sacramento sacramentaliter fratres participarent. Et audire enim paulò suprã legis, non participare alterum alterius sacrum adhortantem. Secus posteritas obtinuit & consuetudo, etiamsi non alij frequentius communicant. In tanto igitur clericorum laicorum hodiè, vt & iam olim tẽpore, lentore, algore sacris communicandi & vel, vt ita loquar, interessendi, vt non solùm non quotidie, non Dominicis singulis, ac nec ter quidem in anno, sed vix semel quotamuis communicet, iuxta Innocentianum seu Lateranensem decretalem, *Omnia vtriusque sexus*, Aufer (aiebat ante annos plus quadringentos pius quidam pater, quòque non alter ferè tum in scripturis magis illustratus aut exercitatus) aufer inquam, ab Ecclesiæ cœtu *quotidianus* saluatoris nostri huiusmodi (quæ supersunt) exequias, & videbis quàm meritò ipse dicat, *Quæ utilitas in sanguine meo?* Psal. 29. Refrigescete enim ea, quæ hoc modo (hoc vtinam saltem modo) nunc vbique caler eius memoria, refrigescet & vniuersa charitas, Matth. 24. muta erit fides, claudicabit spes, conticescet magnus ille clamor sanguinis iusti Abel, Gene. 4. Hebr. 12. qui per traditum tanti sacrificij ritum *Quotidiè* reparat vocem, *quotidiè* laxat os bibentis & vociferantis

terræ scilicet Ecclesiæ, maledictum coarguentis Cain, & maturam sanguinis indignè fusi vindictam reposcēs. Calente igitur memoria tam celebri, charitas Christi concalescit, perstat super fundamentū suum ædificium fidei, spes *Quotidiana* peccatorum remissione reuiuiscit. Magna enim charitatis arte, pigmenta sua Dei sapientia composuit, quibus lethargicam magni ægroti mentem renouata *Quotid.* suæ salutis commemoratione percelleret, & infantilium edentulam plebem animarū quæ Verbi antiqui & æterni principii solidum nequibat terere & ruminare cibum, dulcissimo hoc liquamine confecto, Verbi eiusdem diuinitatē in panis & vini sacramēto *SORBILLARE* cōsuefaceret. Hęc D. Rupertus Tuitiēsis de Diuinis officiis lib. 2. ca. 10. Quod etiā & quidem breuius tantò antea scripserat Augustinus de ciuitate lib. 10. cap. 20. Cuius, inquit, rei (sacrificii utique quod Christus sacerdos fuit, offerens ipse & oblatio) sacramentum *Quotidianum* esse voluit sacrificium, quod vbique offertur sub sacerdote Christo. lib. & cap. 17. toto orbe terrarum. lib. 1. contra aduersarium legis & prophetarum, cap. 20. Imò & offerri in Ecclesia Catholica non cessat, vt & præallegauimus, ex lib. ad Petrum Diacon. cap. 19. Cū ergo cleri quidem oblationem in Catholica Ecclesia quotidianam fuisse toties testentur, populi verò cōmunionem alicubi vix annuam expostulent, quotidianam autem, siue quoties offerretur (quotidiè autem oblatū, vt dixi testantur) ad cō non vrgeant aut præscribāt, vt sicubi ea fuerit, nec probent, nec improbent, sed indifferētem, ac proinde liberam relinquunt, nōne satis clarè conicitur priuatas, id est clericorum, laicis licet non communicantibus, Missas multò antè celebrari cœptas, quàm sibi hodiè ac suis nouatores & reformatores suadeant, intra annos scilicet quadringētos? Atqui totidem propè annorum centenariis, Carolus Magnus, vt in eius constitutionibus passim legere est, statuerat Missarum celebrationes, preces, solēnia intentis animis adeunda, diebus festis & Dominicis ad Ecclesias conueniendū, nec antè

DE MISSA

sacerdotalem benedictionem ex eundem. Presbyteros
 eis diebus ad domum nemini suam inuitados ad Mis-
 sam faciendam, non ait ad communicandum: nec cre-
 dibile est festis tum omnibus omnes Eucharistiam in
 templis sumpsisse. Cuius hæc quoque legitur constitu-
 tio, Vt omnes fideles communicent, & ad Missas per-
 stent in Synodali deprecatione. Quæ qualis fuerit, mi-
 hi modò non occurrit. Et ad finem Scholiorum Vitus
 Amerbachius testatur inspectum sibi altare, quo tan-
 tus bellator in castris vsus, in monasterio sancti Eme-
 rani Regensburgen. Quod non procul ab initio con-
 stitutum ita scribit episcopis, Audirum est aliquos
 presbyteros Missas celebrare, & non communicare,
 quod omninò in canonibus Apostolorum legitur in-
 terdictum, nõ eram allegaturus (non enim hîc agimus
 num sit sacrificantibus communicandum) nisi subde-
 ret, Quomodò dicere rectè potest, si non communica-
 uerit, *Sumpsimus Domine, sacramenta*. Viderimus ergo
 quomodò Imperator expenderit verbum, *Sumpsimus*,
 & num eodem modo à nobis cum tot similibus ora-
 tionibus (de quibus antè) expendi possit. Est autem ca-
 non Apostolicus 8. siue 9. antea cum aliis productus,
 quòd ministri altaris oblatione celebrata communica-
 re debeant. Cui contrariam quorundam sacerdotum,
 oblati Deo sacrificiis, non communicantium consue-
 tudinem sustulit can. 5. Concilij Toletani 12. allegatus
 in ca. Relatum. de Consecrat. distinct. 2. iubens vt quo-
 ties quis vel in vna die sacrificat, toties & participet.
 Nam quale alioqui erit sacrificium, cum ne ipse qui-
 dem sacrificans particeps fuerit? per hoc autem parti-
 ceps fit, quòd de sacrificio sumit, iuxta illud 1. Corinth.
 Nonne qui edunt hostias, participes sunt altaris? Ad
 quos fortè canones alludens Valafridus, qui & vbi su-
 præ. Quoties, ait, sacerdos in die Missas facit, commu-
 nicare non omittit, id si non faciat, canonico ferendus
 iudicio. Sic antè ex Dionysio diximus, sacerdotè prius
 ad sacram communionem conuersum, reliquos dein-
 de vt communicarét, hortari in primitiua Ecclesia fuis-

se solitum. Porro quod habet Caroli constitutio sacerdotem, si & ubi communicauerit, tum rectè demùm dicere, *Sumpsimus*, &c. non puto sensisse ministros pro aliis non offerre tantùm, sed & manducare, quasi quædam populi ora sint ac etiam ventres (absit verbo inuidia pariter & calumnia) Caroli seculo fuerit (ni fallor) recentius, fortè Scholasticorum, nec eorum omnium. Vnde Lyranus ad id Luc. 15. Et cœperunt epulari, In primitiua, inquit, Ecclesia non solum eius ministri sumebant hoc sacramentum, sed etiam totus populus quotidie, Act. 2. Et adhuc semel in anno quilibet Christianus teneretur refici hoc sacramento. Reficitur etiam quotidie, quia sacerdotes non solum sumunt hoc sacramentum pro se, sed & pro populo. Melius (mea quidem sententia) & securius Aquinas, part. 3. quæst. 79. artic. 7. Eucharistiæ, cum ea non solum sacramentum sit, sed & sacrificium, sumpcionem, ad oblationem & rationem pertinere sacrificij. Sumentibus ergo utroque modo prodesse: non sumentibus, posteriore tantùm de utrisque canon: de illis quidem, ut quotquot ex hac altaris participatione sumpserimus. De his, pro quibus tibi offerimus. Et utrunque proficiendi modum Christum expressisse, dicentem, Luc. 22. 1. Corinth. 11. Qui pro vobis (utique sumentibus) Et Matth. 26. Mar. 14. pro multis (scilicet aliis) effunderetur, &c. Hæc ille, etiam si non nesciuit hæc Domini verba aliter quoque exponi posse. Sic Aquinas propius veteres, apud quos cum eam sepe recurrat, ministros & pro aliis offerre non temerè vsquam apud eos legeris, alios & pro aliis sumere, bibere, manducare. Vt Augustini, præter eius tam multa antientora, titulo can. Vtrum sub figura. De consecrat. distinct. 2. Christum, Christique verè carnem & sanguinem *Quotidie* pro nobis, pro vita nostra immolari dicit, non ab aliis pro aliis sumi. Orationes ergo postcommuniales pro communicantibus, ut & ex Rationariis Ecclesiasticis prædiximus, institutæ, communionem tamen desita, retentæ, ut & alia in sacris plura, commonent potius quid olim factum sit, ac proinde

facere debemus, quàm quid faciamus. Id genus certè orationum cum communione vel aliquandiu defuisse aut intermissum esse, vel mutatum constat ex Micrologo, scriptore licet non admodum prisco. Sic enim habet cap. 51. De oratione super populum. Presbyter post communionem pro solis communicantibus solet orare. Populus autem etsi quotidie in Quadragesima conveniat, non tamen quotidie, ut deberet, communicat. Ergo ne populus sic oratione ut communione careret, adiecta est oratio super populum, in qua non de communicatione, sed populi protectione specialiter oratur. Et omnes quidem iuxta sancti Ambrosij attestationem in Dominicis diebus communicare deberent, quibus oratio post communionem pro benedictione sufficere deberet. Sciendum autem iuxta antiquos patres, solos communicantes diuinis mysteriis solitos interesse. Unde & ante oblationem iuxta canones iubebantur exire catechumeni & pœnitentes, qui videlicet nondum se ad communicandum parauerant. Hoc ipsa quoque sacramentorum innuit cõfectio, in qua sacerdos non pro sola sua oblatione & communicatione, sed & aliorum rogar: & maximè in oratione post communionem pro solis communicantibus orare videtur. Nec propriè communitio dici potest, nisi plures de eodem sacrificio participant. Apud Græcos etiam legitur excommunicandus, qui vsque ad tertiam Dominicam non communicauerit. Beati quoque patres Ambrosius & Augustinus ad quotidianam nos cõmunionem hortantur. Quod quia hodie nec ab omnibus presbyteris, nedum laicis obseruatur, congruè adiecta est oratio super populum, ut vel eo tempore vltima benedictione populus non careret, quo tamè communicare non solet. Hinc & illa modernis consuetudo, quæ non fuit antiquis, inoleuisse videtur, ut & in aliis temporibus presbyteri post finem Missæ benedicant, ne populum ita benedictione, ut communione priuatum discedere permittant. Hæc ille Micrologi titulo ante paucos annos cusus & recusis, sed anno 1518. hinc Bernoni, id est,

autori suo vendicatus & impressus, sub titulo de officio Missæ. Et hunc enumerat inter eius scripta Triterminus, quem abbatem Augiensem fuisse ait, & claruisse anno Domini 120. qui quæ de Græcorum communionem sæpius quàm menstrua dixit, vellem probasset, vix enim animam fuisse probauimus. Nisi quod ei subscribit Valafrius cap. 20. in quo multa de hac re partim antè indicata. Ut tandem finiam, idque alienis, vt cætera mea, verbis, Sunt qui requirant in Missa communionem. Sic (fateor) fuit à Christo, & olim ita consuevit (aliquandiu) obseruari. Verùm id quominus fiat, haud stat per sacerdotes, sed per laicos, in quibus heu nimium refrigit charitas. Cœlestis ille cibus non obrudendus inuitis, aut nauseantibus, auidè petentibus non negabitur. Nunc quæ possit esse communio, cum quibusdam in locis templa vacua sint communionis tempore? Quidam aspersi mox domum abeunt, & ante introitum faciunt exitum. Alij post auditum, nec intellectum Euangelium. Atqui posteaquàm sacerdos dixit, *Sursum corda, & Gratias agamus*, tum præcipuè populi partes erant, cum tacente sacerdote quisque cum Deo loquitur. Atque interim illi fabulantur in foro, aut potant in popina, verecundius licet iis, qui toto sacro nugantur in templis. Denique tametsi inter sacrificantem & assistentes non est signorum sacramentalium communio, *Quæ nec olim inter omnes fuit*: Est tamen sacræ doctrinæ, piæ exhortationis, precatationis, laudis & gratiarum communio. Commune igitur quod viuificat, Ioan. 6. illud commune non est, quod sine illis nihil prodest. Sic Erasmus in Psalm. 83. de amabili Ecclesiæ concordia. *Quid autem homini vni, multæ adeò licet lectionis, aliud in mentem de hoc venisset*: cum nuper Tridenti Patres vtrique tam multi, tam docti, tam exercitati, non aliter tamen soluendo aut resoluendo fuerint? Sic enim habet Sessio 22. doctrinæ de sacrificio Missæ, cap. 6. Optaret sancta Synodus, vt in singulis Missis fideles astantes, non affectu tantum spirituali, sed sacramentali quoque Eucharistiæ perceptio-

DE MISSA PVBL. ET PRIVATA.

ne communicarent, quò ad eos sanctissimi huius sacrificij fructus vberior proueniret: Nec tamen, si id non semper fiat, propterea Missas, in quibus solus sacerdos sacramentaliter communicat, vt priuatas & illicitas damnat, sed probat, adeoque commendat. Siquidem eæ quoque verè communes censei debent, partim quòd in eis populus spiritualiter communicet, partim verò, quòd à publico Ecclesiæ ministro, non pro se tantum, sed pro omnibus fidelibus qui ad Christi corpus pertinent, celebrentur. Et can. 8. Si quis dixerit Missas, in quibus solus sacerdos sacramentaliter communicat, illicitas esse, ideoque abrogandas: Anathema sit.

FINIS LIBRORVM DE EV-
charistia & vtraque Missa.

INDEX

